

**Diagnoza strategiczna na potrzeby opracowania
Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
na lata 2015–2022
(Załącznik Nr 1)**

Wilkołaz, wrzesień 2015

Spis treści

Wstęp	3
1. Uwarunkowania przestrzenne i infrastrukturalne	4
1.1. Uwarunkowania przestrzenne	4
1.2. Uwarunkowania infrastrukturalne	7
1.2.1. Infrastruktura drogowa	7
1.2.2. Gospodarka mieszkaniowa	8
1.2.3. Gospodarka odpadami	10
1.2.4. Gospodarka komunalna	10
1.2.5. Sieć gazowa	11
1.2.6. Infrastruktura elektroenergetyczna	11
1.2.7. Infrastruktura telefoniczna	12
2. Uwarunkowania gospodarcze	13
2.1. Podmioty gospodarcze	13
2.2. Rolnictwo	17
2.3. Rynek pracy	20
2.4. Atrakcyjność inwestycyjna	22
2.5. Sytuacja finansowa gminy	23
3. Uwarunkowania społeczne	34
3.1. Ludność i sytuacja demograficzna	34
3.2. Szkolnictwo i poziom nauczania	40
3.3. Kultura	45
3.4. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	46
3.5. Dziedzictwo kulturowe	49
3.6. Turystyka	50
3.7. Sport, wydarzenia sportowe i rekreacja	51
3.8. Organizacje i stowarzyszenia społeczne	53
4. Uwarunkowania środowiskowe	55
4.1. Budowa geologiczna	55
4.2. Morfologia	55
4.3. Klimat	56
4.4. Wody powierzchniowe i podziemne	56
4.5. Surowce mineralne	57
4.6. Gleby	57
4.7. Lasy	58
4.8. Flora	58
4.9. Fauna	59
4.10. Formy ochrony przyrody	59
5. Wnioski i rekomendacje z analizy uwarunkowań społeczno-gospodarczych	62
Spis tabel	67
Spis wykresów	68
Spis map	69

Wstęp

Podstawowym celem działań władz samorządowych jest dążenie do ciągłego rozwoju, które pozwoli na zaspokojenie indywidualnych i zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej oraz zapewni jak najwyższy standard jej życia. Jest to długofalowy proces mający za zadanie wzrost konkurencyjności oraz poprawę sytuacji społecznej i gospodarczej jednostki samorządu. W rezultacie rozwój samorządu przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców. Wymaga to od władz realizacji nie tylko ustawowych zadań własnych, ale także dążenia do zapewnienia ciągłego i zrównoważonego rozwoju danego samorządu.

Szybko zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza oraz potrzeba ustawicznego rozwoju stawiają przed samorządem Gminy Wilkołaz nowe wyzwania. W związku z tym przystąpiono do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2022*. W Strategii wskazane zostaną kierunki rozwoju gminy, cele i zadania do realizacji uwzględniające perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2014–2020.

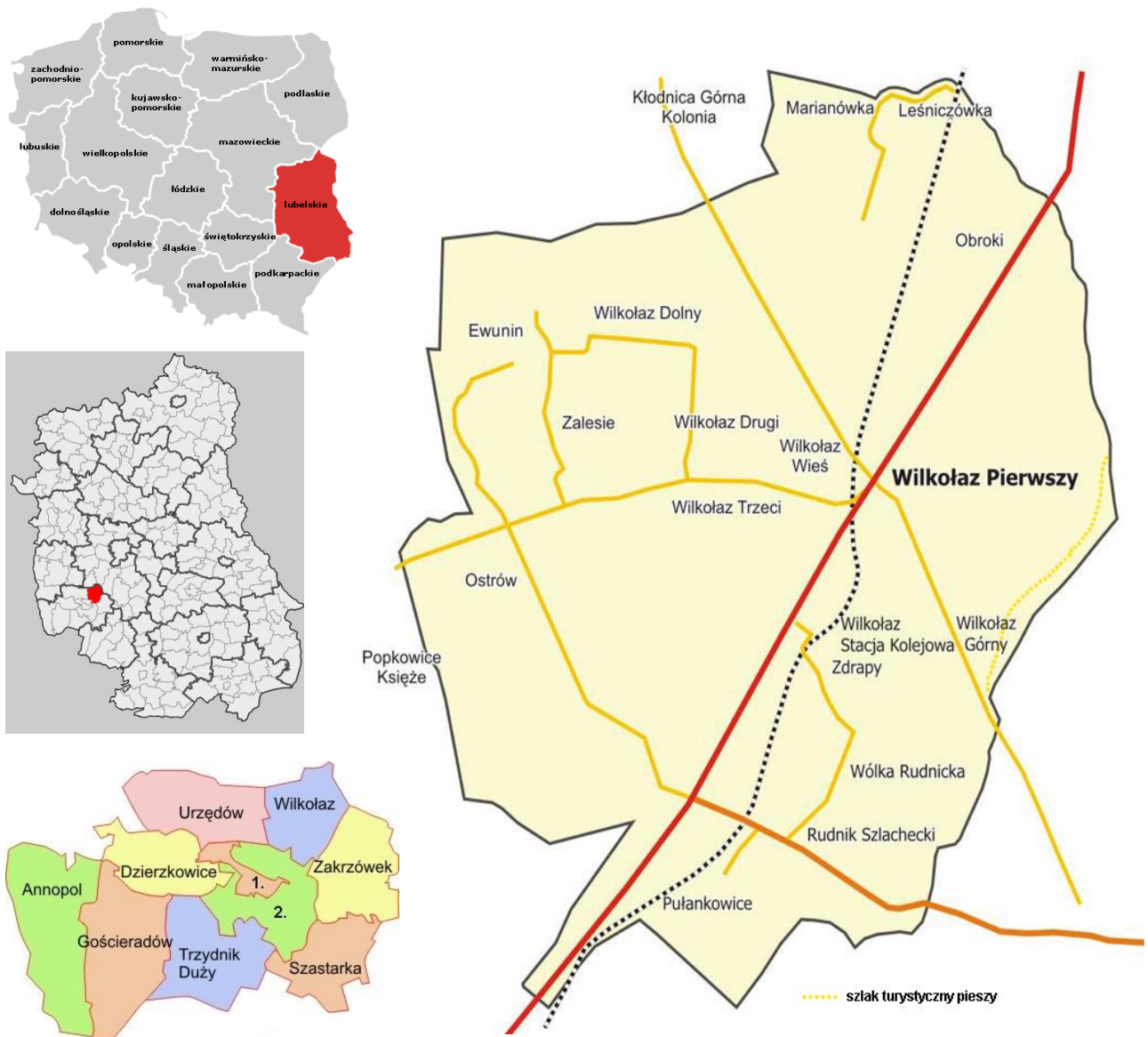
Diagnoza strategiczna Gminy Wilkołaz stanowi podstawę do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2022*. W Diagnozie została przedstawiona sytuacja przestrzenna i infrastrukturalna, społeczna, gospodarcza i środowiskowa Gminy Wilkołaz na tle powiatu kraśnickiego, województwa lubelskiego oraz kraju wraz ze wskazaniem trendów, które miały miejsce na przestrzeni ostatnich lat. Informacje, dane, wnioski i rekomendacje zawarte w Diagnozie będą przydatne do oceny mocnych i słabych stron Gminy, jej potencjałów, jak również wyznaczenia obszarów problemowych, celów strategicznych i głównych kierunków rozwoju gminy, stanowiących podstawę jej rozwoju i konkurencyjności.

1. Uwarunkowania przestrzenne i infrastrukturalne

1.1. Uwarunkowania przestrzenne

Pod względem administracyjnym Gmina Wilkołaz należy do województwa lubelskiego i wchodzi w skład powiatu kraśnickiego. Usytuowana jest w południowo-zachodniej części województwa, w odległości około 35 km na południe od centrum Lublina i 12 km od Kraśnika, dlatego też pozostaje w obszarze bezpośrednich wpływów obu miast (społecznych, ekonomicznych, rekreacyjnych i infrastrukturalnych (mapa 1). Obszar gminy graniczy z sześcioma gminami, tj.: Borzechów, Niedrzwica Duża, Urzędów, Zakrzówek, Strzyżewice, Kraśnik. Gmina zajmuje powierzchnię 8 186 ha, co stanowi 0,3% powierzchni województwa (w nowych granicach administracyjnych) oraz 8,2 % powierzchni powiatu kraśnickiego. Kraśnik stanowi ośrodek administracyjno-usługowy o randze regionalnej.

Mapa 1. Położenie geograficzne Gminy Wilkołaz

Źródło: www.lgdkrasnik.pl, [pl.wikipedia.org/wiki/Wilkołaz_\(gmina\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Wilkołaz_(gmina)), www.osp.org.pl

Jest to gmina typowo rolnicza, która położona jest we wschodniej części Wzniesień Urzędowskich, na pofałdowanej, słabo zalesionej wierzchołynie lessowej, rozciągniętej doliną rzeki Urzędówki.

W skład gminy wchodzi następujące miejscowości: Marianówka, Obroki, Ewunin, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Górny, Zalesie, Ostrów, Zdrapy, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia i Pułankowice.

Tabela 1. Wykaz miejscowości i sołectw na terenie Gminy Wilkołaz

L.p.	Miejscowość	Sołectwo	Liczba mieszkańców (w miejscowościach)
1.	Ewunin	Ewunin	132
2.	Marianówka	Marianówka	117
3.	Ostrów	Ostrów	379
4.	Ostrów-Kolonia	Ostrów-Kolonia	393
5.	Pułankowice	Pułankowice	444
6.	Rudnik Szlachecki	Rudnik Szlachecki	269
7.	Wilkołaz Pierwszy	Wilkołaz Pierwszy	842
8.	Wilkołaz Dolny	Wilkołaz Dolny	250
9.	Wilkołaz Drugi	Wilkołaz Drugi	459
10.	Wilkołaz Trzeci	Wilkołaz Trzeci	442
11.	Wólka Rudnicka	Wólka Rudnicka	213
12.	Zalesie	Zalesie	384
13.	Zdrapy	Zdrapy	205
14.	Obroki	Marianówka	258
15.	Rudnik-Kolonia	Rudnik Szlachecki	337
16.	Wilkołaz Górny	Zdrapy	222
17.	Wilkołaz-Stacja Kolejowa	Zdrapy	210

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Umiejscowiona jest 12 km na północ od Kraśnika, przy drodze krajowej Lublin – Rzeszów i linii kolejowej z Lublina do Stalowej Woli. Układ komunikacyjny zapewnia wewnętrzne powiązania między ośrodkiem gminnym i jednostkami wiejskimi oraz zewnętrznie z ośrodkami ponadlokalnymi i miejscowościami sąsiadujących gmin, tj.: miasto Kraśnik i Lublin oraz gminami Niedrzwica Duża, Zakrzówek, Strzyżewice, Urzędów i Borzechów.

Układ komunikacyjny Gminy Wilkołaz tworzy droga krajowa nr 19 o długości 12,8 km, droga wojewódzka nr 842 o długości 3,65 km, dziewięć ciągów dróg powiatowych o łącznej długości 33,1 km, oraz sieć dróg gminnych o długości 50,10 km.

Mapa 2. Układ dróg i ścieżek dydaktycznych na terenie Gminy Wilkołaz

Źródło: Przewodnik ekologiczno-historyczny po gminie Wilkołaz. Wydanie II

Największy procent powierzchni gminy zajmują grunty orne (72,07%). Na drugim miejscu są grunty leśne – 17,06%, natomiast łąki i pastwiska zajmują 3,35% powierzchni. Szczegółowy podział struktury użytkowania gruntów w Gminie Wilkołaz przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Wilkołaz w 2014 roku [w ha]

Powierzchnia	Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastwiska trwałe	Pozostałe użytki rolne	Grunty leśne	Pozostałe grunty	Ogółem
[ha]	8 543	171	341	56	367	2 022	354	11 854
[%]	72,07	1,44	2,88	0,47	3,10	17,06	2,99	100,00

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

1.2. Uwarunkowania infrastrukturalne

Wyposażenie w sieć i urządzenia infrastruktury technicznej, jej nowoczesność i sposób zarządzania stanowi jedno z najważniejszych kryteriów dobrej jakości życia mieszkańców gminy, poziomu i dynamiki rozwoju gospodarki, jak i atrakcyjności inwestycyjnej i szeroko rozumianej konkurencyjności.

1.2.1. Infrastruktura drogowa

Sieć drogową w Gminie Wilkołaz tworzy: 1 droga krajowa, 1 droga wojewódzka i 9 dróg powiatowych oraz 21 dróg gminnych.

Całkowita długość dróg gminnych wynosi 55 km, z czego 31 km jest pokryte nawierzchnią asfaltową, a wskaźnik dróg powiatowych zlokalizowanych na terenie gminy wynosi 33,1 km, w tym o nawierzchni asfaltowej 28,6 km. Poniższe tabele szczegółowo przedstawiają stan dróg na terenie gminy.

Tabela 3. Drogi gminne zlokalizowane na terenie Gminy Wilkołaz

L.p.	Nr drogi	Nazwa drogi	Całkowita długość drogi [w km]	Długość nawierzchni asfaltowej [w km]
1.	108319L	Ostrów Kolonia-Popkowice Księżę - Kol. Popkowice Księżę	1,7	0,5
2.	108329L	Wilkołaz – Marianówka – gr. gminy Borzechów	5,7	2,7
3.	108330L	Wilkołaz – Wilkołaz Pierwszy - Obroki	4,4	3,6
4.	108331L	Kol. Wilkołaz Górny – dr. gm. 108343 L	1,1	-
5.	108332L	Wilkołaz Wieś – Wilkołaz Drugi – Wilkołaz Trzeci	2,6	2,6
6.	108333L	dr. pow. 2251 L – Wilkołaz Dolny – dr. gm. 008332 L	3,7	3,7
7.	108334L	Kol. Zalesie – Wilkołaz Dolny – dr. gm. 108333 L	2,5	1,3
8.	108335L	Kol. Zalesie – Ewunin – gr. gmin Urzędów	1,4	-
9.	108336L	Kol. Zalesie – Ewunin – Ostrów – Ostrów Wieś	3,5	3,5
10.	108337L	Zalesie – dr. gm. 108339 L	2,5	2,5
11.	108338L	Zalesie – Wilkołaz Dolny – Ostrów Kolonia Połudn. – dr.gm.108339 L	2,4	0,3
12.	108339L	Ostrów Kolonia – Zdrapy	5,0	3,3
13.	108340L	dr. kraj. 19 – Rudnik Kolonia – dr. woj. 842	1,1	0,8
14.	108341L	dr. woj. 842 – Rudnik Wieś	0,8	0,8
15.	108342L	Pułankowice – Rudnik Wieś	1,9	0,9
16.	108343L	Zdrapy – Wilkołaz Trzeci	2,6	-
17.	108344L	Zadworze – Popkowice Księżę – Kolonia Ostrów – dr. gm. 108339 L	3,9	0,1
18.	108345L	dr. pow. 2701 L – Ostrów Wieś – dr. pow. 2724 L	1,8	-
19.	108346L	Marianówka – Kol. Obroki – gr. Gminy Niedrzwica Duża	1,6	1,6
20.	108659L	Droga powiatowa 2742 L –Ostrów Kolonia – droga gminna 108339 L	1,4	1,4
21.	108696 L	Droga oznaczona nr ewid. 862 i 536 położona w Wilkołazie Pierwszym (od drogi gminnej 108330 L – Wilkołaz Pierwszy Obroki)	1,8	0,9
22.	108693	Droga oznaczona nr ewid. 483 i 725 położona w Wilkołazie Pierwszym	1,3	-
23.	108694	Droga oznaczona nr ewid.146 położona w Wilkołazie Górnym	0,8	0,5
Ogółem:			55,5	31,00

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Tabela 4. Drogi powiatowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi	Całkowita długość drogi [w km]	Utwardzone [w km]	Gruntowe [w km]
1.	2247	Chodel – Borzechów - Wilkołaz	4,3	4,3	0
2.	2251	Kłodnica – Białowoda - Zalesie	3,6	2,6	1,0
3.	2724	Ostrów - Rudnik	4,7	4,7	0
4.	2701	Wilkołaz - Urzędów	6,8	6,8	0
5.	2723	Dąbrowa Bór – Ostrów - Mazurów	0,5	0	0,5
6.	2292	Wilkołaz - Kiełczewice	3,0	0	3,0
7.	2726	Wilkołaz - Zakrzówek	3,8	3,8	0
8.	2725	Zdrapy - Pułankowice	5,6	5,6	0
9.	2728	Rudnik – Kolonia Góry	0,8	0,8	0
Ogółem:			33,1	28,6	4,5

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Tabela 5. Drogi krajowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi
1.	19	Lublin – Kraśnik

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Tabela 6. Stan ilościowy dróg gminnych, zakładowych i rolniczych

Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem stan [w km]	w tym utwardzone [w km]
1.	Drogi gminne	55,50	31,00
2.	Drogi zakładowe	---	---
3.	Drogi dojazdowe do gruntów rolnych	37	18,40
Ogółem:		92,5	49,4

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

1.2.2. Gospodarka mieszkaniowa

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na terenie Gminy Wilkołaz zlokalizowanych było 1 594 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 156 492 m². Liczba mieszkań na przełomie lat 2003-2013 wzrosła o 7%, również powierzchnia użytkowa wzrosła o ponad 7%. Najwięcej nowych mieszkań powstało w roku 2010 (37 mieszkań), najmniej natomiast w 2006 (4 mieszkania).

Szczegółowe dane dotyczące infrastruktury mieszkaniowej zawiera tabela 7.

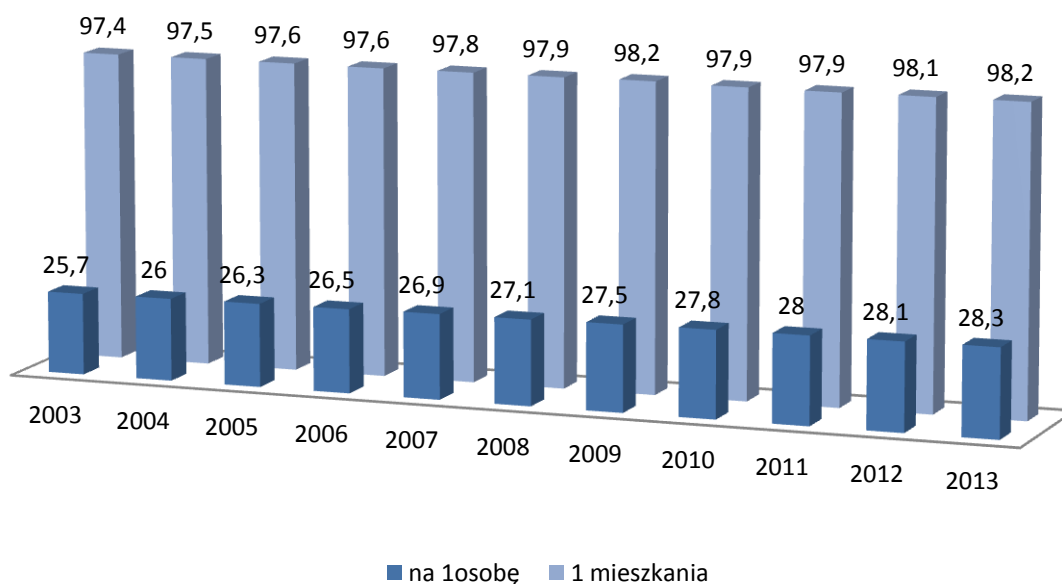
Tabela 7. Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Wilkołaz

Wskaźnik	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
liczba mieszkań [sz.]	1 482	1 487	1 497	1 501	1 511	1 520	1 532	1 569	1 576	1 583	1 594
pow. mieszkań [m ²]	144	144	146	146	147	148	150	153	154	155	156
nowe mieszkania[szt.]	-	5	10	4	10	9	12	37	7	7	11
nowe mieszkania [m ²]	-	584	1 105	487	1 181	1 146	1 551	3 106	791	887	1 274

Źródło: GUS, 2015

Wskaźnik powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego mieszkańca Gminy Wilkołaz wyniósł w roku 2013 28,3 m² i wzrósł w odniesieniu do 2003 roku o ok. 2,6 m²/osobę. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w 2013 r. wyniosła 98,2 m² i wzrosła w odniesieniu do 2003 roku o 0,8 m².

Wykres 1. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m²

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Na terenie Gminy przeważa zabudowa zagrodowa oraz zabudowa posiadająca charakter miejski z przewagą budownictwa indywidualnego o jednej lub dwóch kondygnacjach mieszkalnych.

Struktura wiekowa mieszkań Gminy Wilkołaz odznacza się wysokim udziałem mieszkań powstałych w latach 1945 – 1970. Technologia stosowana w tym okresie nie zapewnia należytej efektywności wykorzystania energii cieplnej, dzięki termomodernizacji orientacyjne potrzeby grzewcze tych mieszkań są sukcesywnie poprawiane.

Tabela 8. Struktura wiekowa mieszkań

Okres budowy	liczba mieszkań [szt.]	powierzchnia mieszkań [m ²]
przed 1918	19	992,0
1918 - 1944	135	8171,0
1945 - 1970	491	38628,0
1971 - 1978	268	28160,0
1979 - 1988	281	35494,0
1989 - 2002	179	23715,0
2001 - 2002	18	2192,0
2003 - 2007	b.d.	b.d.
2008 - 2012	b.d.	b.d.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

1.2.3. Gospodarka odpadami

Według danych GUS w 2013 roku na jednego mieszkańca Gminy Wilkołaz przypadło ogółem 42,7 kg wytworzonych odpadów, a ilość odpadów z gospodarstw domowych przypadająca na jednego mieszkańca wynosiła 34,1 kg.

Tabela 9. Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca Gminy [kg]

Ilość odpadów [kg]	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	27,6	39,9	55,0	67,0	37,9	37,8	45,9	35,5	42,7
z gospodarstw domowych	27,6	39,9	42,4	58,5	28,8	24,1	34,5	30,5	34,1

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

1.2.4. Gospodarka komunalna

Sieć wodociągowa

Gmina Wilkołaz jest prawie całkowicie objęta grupowym systemem zaopatrzenia w wodę. Obecnie niemal wszystkie wsie gminy posiadają systemy centralnego zaopatrzenia w wodę. Długość sieci wodociągowej (stan na grudzień 2013) wynosiła 68,1 km.

Tabela 10. Charakterystyka infrastruktury wodociągowej

wskaźnik	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej [km]	4,3	3,8	43,8	58,5	58,5	67,8	67,8	68,1
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	145	140	740	902	927	1040	1051	1064
mieszkańcy korzystający z sieci [osób]	484	481	2456	2772	2838	3025	3050	3075
woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	12,3	10,7	38,4	44,7	52,6	57,5	67,1	67,0
zużycie wody na mieszkańca [m ³]	2,2	1,9	7,0	8,1	9,6	10,4	12,2	12,2

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Analizując dane powyższej z tabeli wynika, że w latach 2006-2013 długość sieci wodociągowej Gminie Wilkołaz uległa wzrostowi o 63,8 km, a liczba przyłączy w latach 2006-2013 roku wzrosła o 919 szt. Zwiększyła się również: ilość wody dostarczanej do gospodarstw domowych o 54,7 dam³, tj. o ponad 81%, liczba mieszkańców korzystających z sieci o 2 591 osób oraz zużycie wody na mieszkańca o 10 m³. Istniejące źródła wody w pełni pokrywają zapotrzebowanie mieszkańców.

Sieć kanalizacyjna

Na terenie Gminy Wilkołaz brak sieci kanalizacyjnej.

1.2.5. Sieć gazowa

Z sieci gazowej w Gminie Wilkołaz korzysta 2 325 osób (dane z GUS za 2013 rok). Od roku 2006 do 2013 długość czynnej sieci nie uległa znacznym zmianom, w 2013 roku wynosiła 102 391 m. Wzrosła od 2010 r. liczba przyłączy o 181 sztuk, jak również wzrosła od 2006 r. liczba odbiorców gazu o dodatkowe 144 gospodarstwa.

Tabela 11. Charakterystyka infrastruktury gazowniczej

wskaźnik	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ludność korzystająca z sieci gazowej	1 878	1 882	1 892	2 130	2 223	2 265	2 286	2 325
długość czynnej sieci ogółem w m	102 210	102 210	102 210	102 210	102 210	102 303	102 317	102 391
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	102 210	102 210	102 210	102 210	102 210	102 303	102 317	102 391
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	1210	1222	1231	1249	1197	1200	1204	1213
odbiorcy gazu [gosp.]	528	544	576	595	621	638	655	672
zużycie gazu w tys. m ³	415,50	314,00	367,90	371,70	411,60	389,20	392,5	400,9

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

1.2.6. Infrastruktura elektroenergetyczna

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma głównego punktu zasilającego (tj. stacji transformatorowej 110/SN). Gmina zasilana jest w energię elektryczną z GPZ – Budzyń, GPZ – Bychawa, GPZ Bełżyce i GPZ Abramowice, poprzez układ sieci średniego napięcia.

Przez teren Gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia WN – 110 kV relacji GPZ – Budzyń, GPZ Bychawa.

Sieć energetyczna średniego napięcia zrealizowana jest w wykonaniu napowietrznym. Pracuje na napięciu 30 kV i 15 kV. Linie napowietrzne tworzą układ powiązań pomiędzy ww. GPZ-ami. Sieć energetyczna niskiego napięcia na terenie Gminy zasilająca i oświetleniowa istnieje głównie w wykonaniu napowietrznym.

1.2.7. Infrastruktura telefoniczna

Gmina znajduje się w sferze numerycznej Lublina i posiada automatyczną bezpośrednią łączność krajową i międzynarodową. Łączność telefoniczna jest zautomatyzowana w związku z relacją kabla światłowodowego relacji: Lublin-Bychawa-Zakrzówek-Wilkołz-Kraśnik, do którego włączone są automatyczne, cyfrowe centrale telefoniczne obsługujące abonentów z terenu gminy.

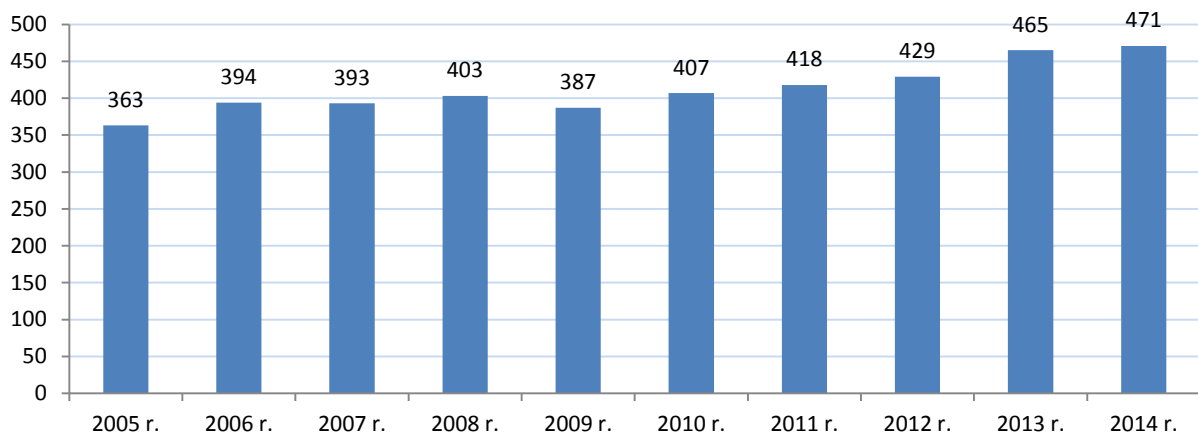
Centrale telefoniczne zainstalowane są w urzędach pocztowo-telekomunikacyjnych w miejscowościach Wilkołaz Pierwszy i Pułankowice. Sieć telefoniczna jest w wykonaniu napowietrznym oraz kablowym.

2. Uwarunkowania gospodarcze

2.1. Podmioty gospodarcze

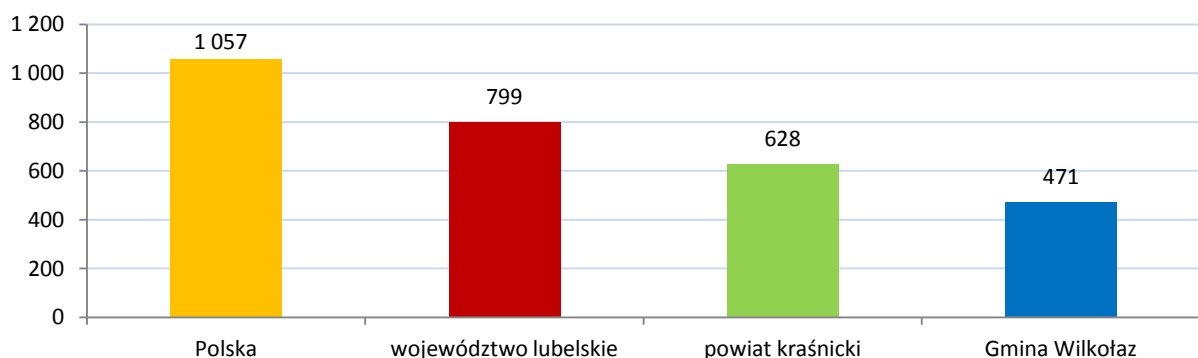
Sytuację gospodarczą na terenie Gminy Wilkołaz odzwierciedla wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności, wskaźnik jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności oraz wskaźnik liczby podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. W latach 2005–2014 liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności stale wzrastała – w 2014 roku osiągnęła wartość 471 podmiotów (wykres 2). Wynik ten był zdecydowanie niższy od średniej dla kraju, oraz niższy w stosunku do średniej województwa i powiatu (wykres 3).

Wykres 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

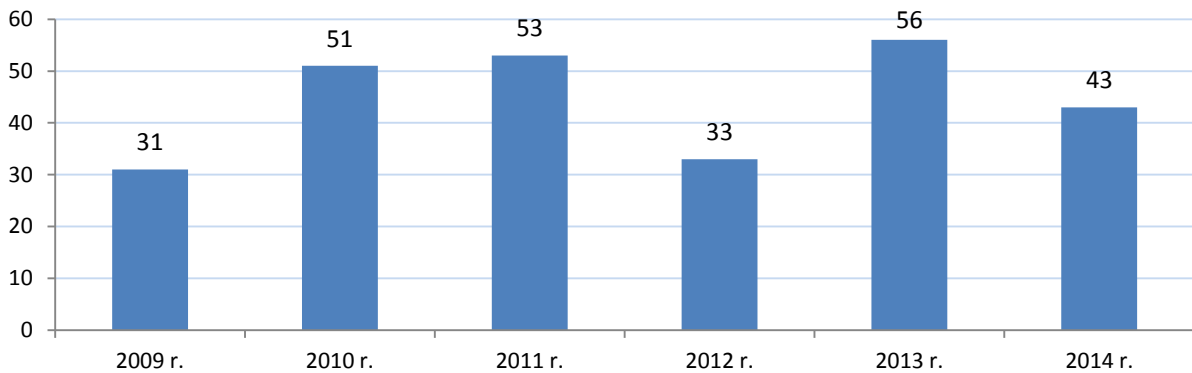
Wykres 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

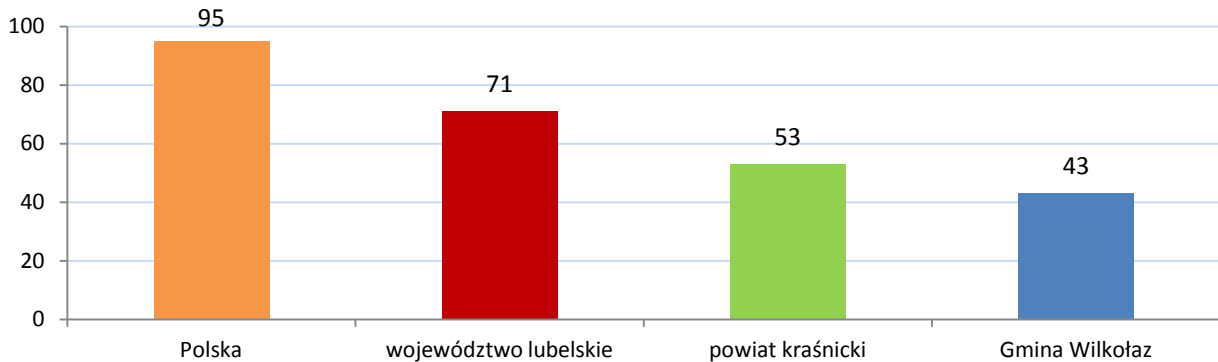
Liczba jednostek nowo zarejestrowanych podlegała wahaniam w latach 2009–2013 (wykres ...). W 2014 roku w Gminie Wilkołaz wskaźnik nowo zakładanych przedsiębiorstw wynosił 43. Wskaźnik ten był niższy od średniej dla Polski, województwa lubelskiego i średniej dla powiatu kraśnickiego (wykres 4).

Wykres 4. Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

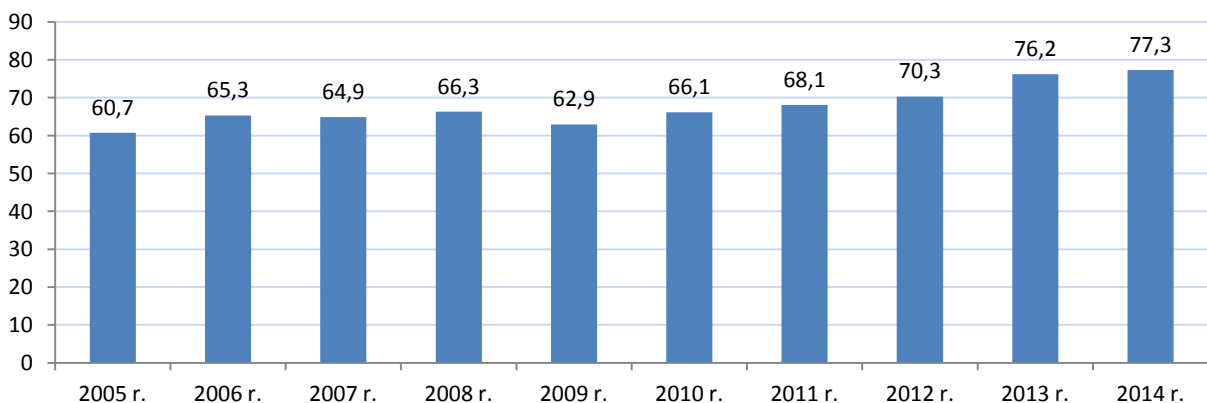
Wykres 5. Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

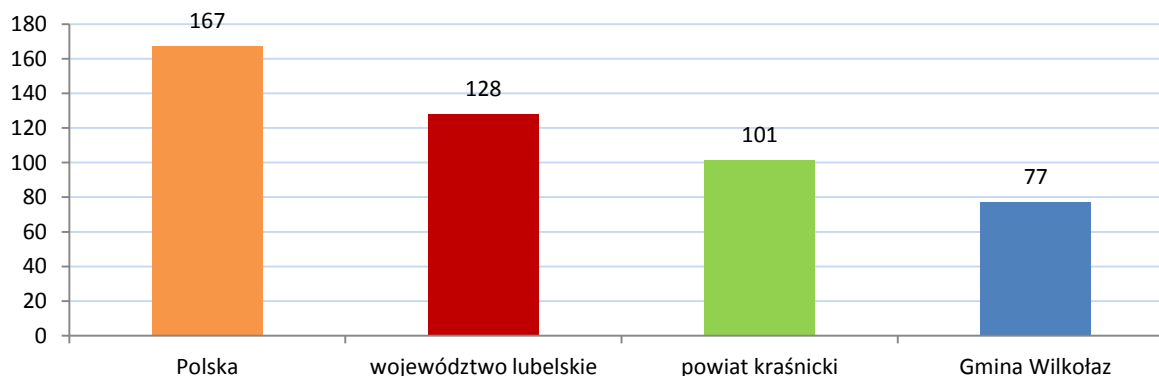
Wskaźnik ilości podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym między 2005 a 2014 rokiem uległ wzrostowi (wykres ...). W 2014 roku jego wartość wyniosła 77,3, jednak był to wynik gorszy w porównaniu z Polską, województwem lubelskim oraz powiatem kraśnickim (wykres 6).

Wykres 6. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

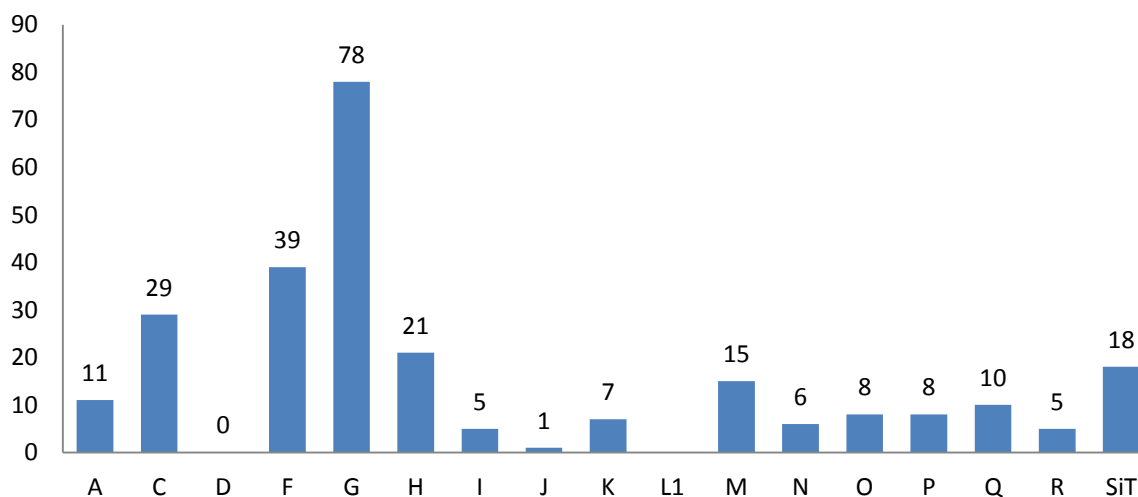
Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Na koniec 2014 roku w Gminie Wilkołaz funkcjonowało 262 podmiotów gospodarczych, z czego 250 to podmioty prywatne. Najliczniejszą grupą, według klasyfikacji PKD, byli przedsiębiorcy z branży handlu hurtowego i detalicznego (sekcja G), budownictwa (sekcja F), transportu i gospodarki magazynowej (sekcja H), przetwórstwa przemysłowego (sekcja C). Ani jedno przedsiębiorstwo nie zostało sklasyfikowane do sekcji D - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze (wykres 8).

Wykres 8. Podmioty gospodarcze wg klasyfikacji PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Biorąc pod uwagę strukturę wielkościową przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze Gminy Wilkołaz wyróżniamy (GUS, 2014):

- 251 mikro-przedsiębiorstw (0-9 pracowników),
- 10 małych przedsiębiorstw (10-49 pracowników),
- 1 średnie przedsiębiorstwo (50-249 pracowników).

Z przedstawionych danych wynika, że 95,8% spośród zarejestrowanych podmiotów stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Przemysł, jako dział gospodarki w Gminie Wilkołaz nie zajmuje znaczącej pozycji. Brak jest na omawianym terenie znaczącej liczby średnich i dużych przedsiębiorstw. Większość firm zarejestrowanych w Gminie ma charakter rodzinny i zatrudnia do 9 pracowników, jednak tworzą one miejsca pracy dla niewielkiej liczby ogółu zatrudnionych.

Tabela 12. Wykaz znaczących podmiotów gospodarczych w Gminie Wilkołaz

L.p.	Nazwa przedsiębiorcy	Branża
1.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno Handlowe „BARTEK” Wilkołaz - Stacja Kolonia	Hurtownia spożywcza
2.	Apteka Prywatna s.c. Ewa Stec, Janina Kozak Wilkołaz Pierwszy	Apteka
3.	Agro-Complex c.s.r. Stanisław Stelmach Pułankowice	Gastronomia/hotelarstwo
4.	Zakład Produkcji Mebli „AMIR” Mirosław Sołtys Wilkołaz Pierwszy	Meble – produkcja i sprzedaż
5.	Firma Handlowo Usługowa „TB-KAM” Tomasz Bomba Wilkołaz Pierwszy	Gastronomia
6.	Firma Handlowo Usługowa „WILKOŁAZIAK” Wilkołaz Trzeci	Materiały budowlane, środki ochrony roślin
8.	„SAVONA” Sp. z o.o. Rudnik Szlachecki	Maszyny rolnicze
9.	APTEKA Marzena Błachnio Wilkołaz Pierwszy	Apteka
12.	ALPART Piotr Pawlikowski Ostrów	Naprawa samochodów, sprzedaż środków ochrony roślin
13.	Janusz Chudzik Firma Handlowo-Usługowa CHUDZIK Wilkołaz Dolny	Transport, naprawa maszyn
14.	Firma „Złoty Kłosa” Adam Tęсны Rudnik	Maszyny rolnicze
15.	Zakład Fryzjerski „KAMILA” Ewa Sidorowicz Wilkołaz Trzeci	Fryzjerstwo
16.	PPUH „MARION” Mirosław Ziolo Pułankowice	Meble -produkcja i sprzedaż
17.	MEBLE Tomasz Maciąg Ewunin	Meble- produkcja i sprzedaż
Jednostki Spółdzielcze		
1.	Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Wilkołazie	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

W porównaniu do 2007 roku, liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy wzrosła o 46. Największą grupę stanowi sektor prywatny – 95,4%, z czego większość to osoby prywatne prowadzące działalność gospodarczą – 86%. Liczba osób prowadzących własną działalność gospodarczą w okresie ostatnich pięciu lat systematycznie rośnie.

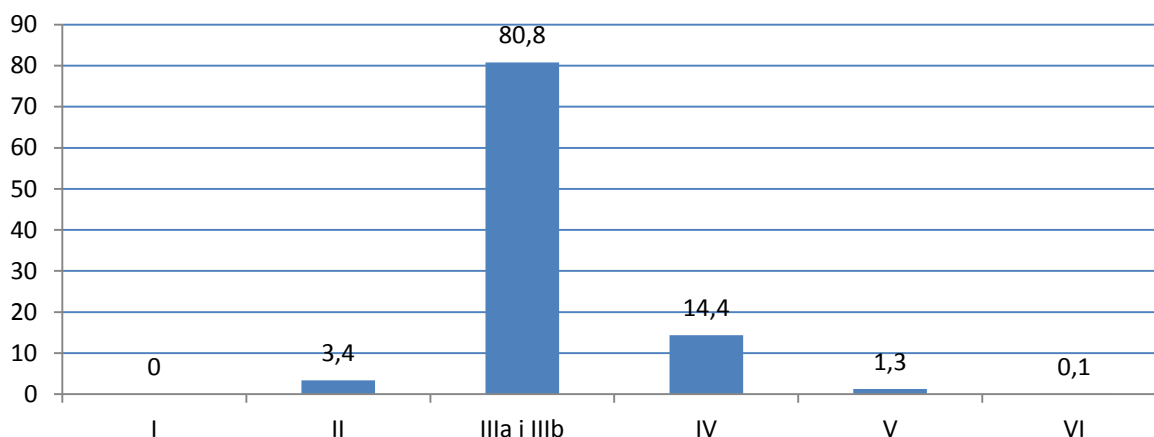
Tabela 13. Podmioty w Gminie Wilkołaz według sektorów własnościowych

Jednostki zarejestrowane wg sektorów	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	216	221	212	225	230	237	257	262
Sektor publiczny	12	12	12	12	12	12	12	12
Sektor prywatny	204	209	200	213	218	225	245	250
Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	10	10	10	10	10	10	10	10
Spółki handlowe	2	2	3	3	3	4	4	4
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	175	181	171	181	184	193	212	215
Spółdzielnie	3	3	3	3	3	3	3	3
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	8	8	8	8	9	9	10	10

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

2.2. Rolnictwo

Gmina Wilkołaz jest gminą typowo rolniczą. Warunki do uprawy ziemi są na terenie Gminy dobre. Najlepsze warunki glebowe mają wsie Ostrów, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi i Wilkołaz Trzeci. Jak widać na wykresie na terenie Gminy przeważają gleby w klasach III i IV.

Wykres 9. Struktura klasowa gleb w Gminie Wilkołaz (stan 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Gmina Wilkołaz zajmuje powierzchnię 8 170 ha. Użytki rolne zajmują 7 806 ha, natomiast lasy i grunty leśne stanowią 512 ha. Pozostałe grunty i nieużytki 419 ha. Wskaźnik lesistości dla Gminy Wilkołaz wynosi 11,0% i jest dużo mniejszy niż wskaźnik lesistości dla powiatu kraśnickiego, który kształtuje się na poziomie (20,5%) i województwa lubelskiego, który wynosi 22,4%. Użytki rolne stanowią 95,5% powierzchni Gminy.

Największą powierzchnię użytków rolnych stanowią grunty orne 6 875 ha. Sady stanowią 552 ha, łąki stanowią 142 ha wszystkich użytków rolnych, natomiast pastwiska nieco ponad 120 ha.

Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela 14.

Tabela 14. Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)

Powierzchnia ogólna Gminy	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
w hektarach							
8 170	7 806	6 875	552	142	123	512	419

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

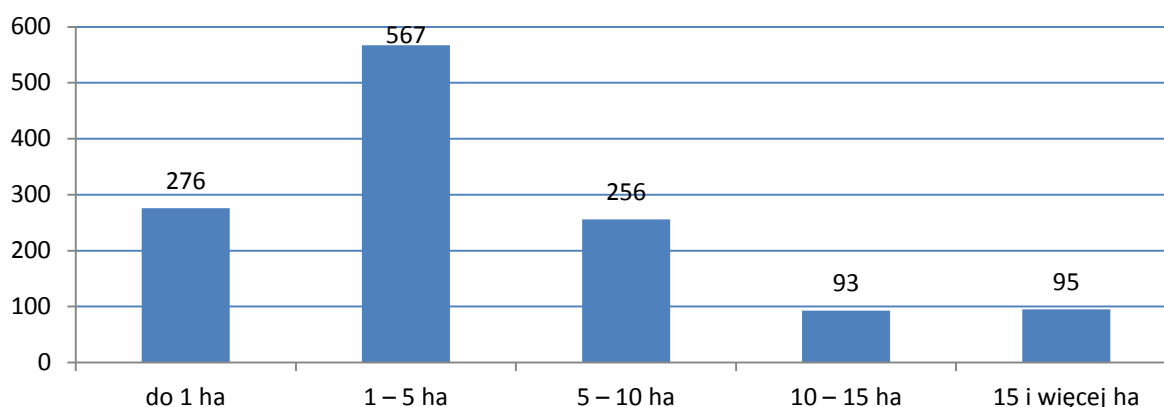
Struktura wielkości gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wilkołaz jest niekorzystna. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią 44% ich całkowitej liczby. Jest to więcej niż przeciętnie w województwie (40%). Na podobnym poziomie pozostaje ilość gospodarstw rolnych o powierzchni w przedziale od 5 do 10 ha (województwo 21%), w przedziale od 10 do 15 ha i w przedziale 15 ha i więcej (województwo odpowiednio: 7% i 5%).

Tabela 15. Charakterystyka gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)

Grupa obszarowa wg ilości ha	Gospodarstwa		Powierzchnia w ha	
	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem	1 287	100,00	7 806,06	100,00
do 1	276	21,40	216,77	2,78
1 – 5	567	44,00	1959,52	25,10
5 – 10	256	20,00	2028,89	25,99
10 – 15	93	7,20	1225,67	15,70
15 i więcej	95	7,40	2375,21	30,43

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 10. Liczba gospodarstw rolnych pod względem liczby (stan 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

W Gminie Wilkołaz największą powierzchnię zasiewów głównych ziemiopłodów stanowią zboża. Ich uprawy zajmują 85,31% zasiewów w gospodarstwach rolnych. Zaledwie 1,96% zasiewów stanowią pozostałe uprawy z warzywami i 0,52% okopowe pastewne. Większą powierzchnię zajmuje uprawa roślin przemysłowych 7,51% zasiewów oraz ziemniaków 4,67%.

Tabela 16. Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych (stan na 2010 r.)

Lp.	Zasiewy	ha	%
1.	Zboża	4 678,29	85,31
2.	Strączkowe na ziarno	1,94	0,04
3.	Ziemniaki	256,08	4,67
4.	Przemysłowe (buraki cukrowe, rzepak ozimy)	411,91	7,51
5.	Okopowe pastewne	28,31	0,52
6.	Pozostałe uprawy w tym warzywa	107,47	1,96

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Analiza danych o powierzchni zasiewów zbóż podstawowych wskazuje na nierównomierne rozłożenie ich udziałów w powierzchni całkowitej. Największy areał stanowi pszenica ponad 37% i mieszanki zbożowe ponad 34%, natomiast najmniejszy żyto 1,36%, pszenżyto 2,25% i owies 3,62%. Jęczmień występuje na ponad 19% powierzchni zasiewów zbóż podstawowych.

Tabela 17. Powierzchnia zasiewów upraw zbóż w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)

Zboża ogółem	W tym							
	zboża podstawowe z mieszankami [w ha]							kukurydza na ziarno
	razem	pszenica	żyto	jęczmień	owies	pszenżyto	mieszanki zbożowe	
4 630,42	4 565,68	1729,16	63,20	882,44	167,69	104,17	1 592,14	64,74
%	98,60%	37,34%	1,36%	19,06%	3,62%	2,25%	34,39%	1,40%

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

W Gminie Wilkołaz wśród zwierząt gospodarskich dominuje hodowla trzody chlewnej - 12 917 szt. i drobiu 62 443 szt. Bydło stanowi 2 106 szt., konie 89 szt.

Tabela 18. Zwierzęta gospodarskie w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)

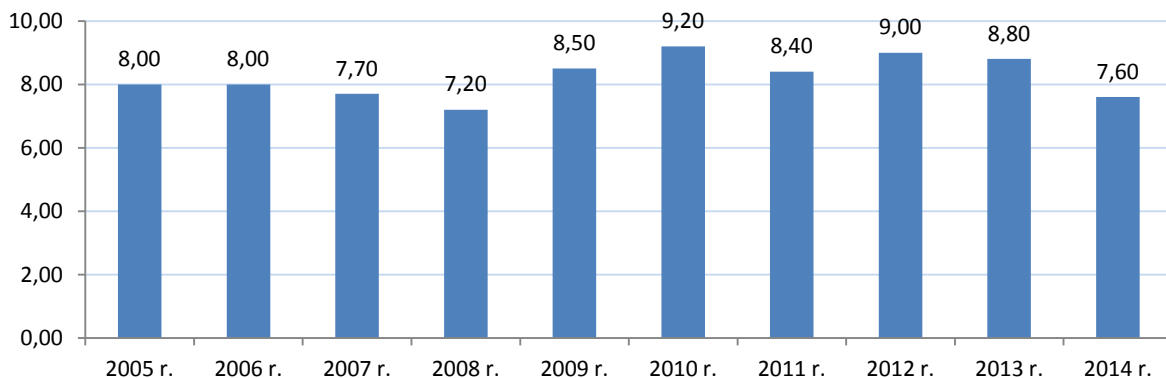
Wyszczególnienie		Liczba sztuk
Bydło	ogółem	2 106
	w tym krowy	1 039
Trzoda chlewna	ogółem	12 917
	w tym lochy	1 445
Owce		0
Kozy		0
Konie		89
Drób	razem	62 443
	w tym nioski	57 918

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

2.3. Rynek pracy

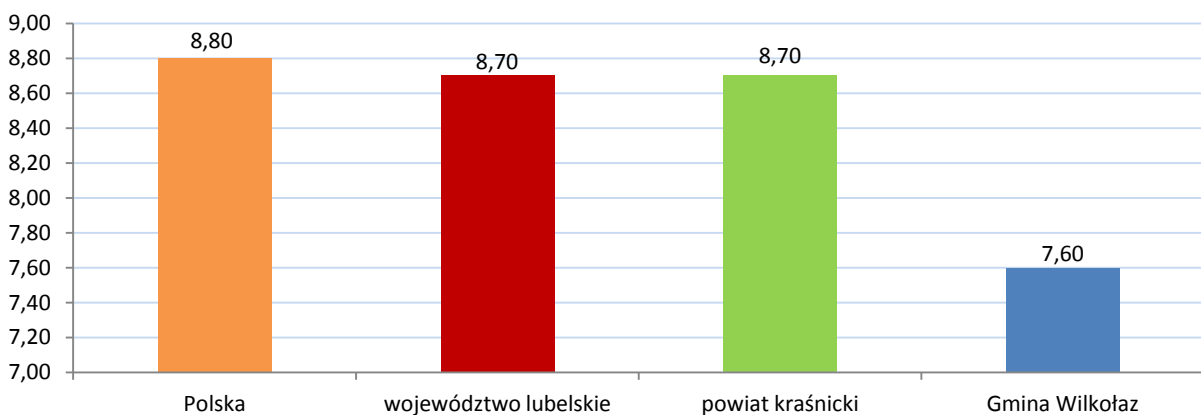
Sytuację na rynku pracy odzwierciedla udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Gminie Wilkołaz wskaźnik ten podlegał wahaniom między 2005 a 2014 rokiem. W 2014 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych wśród osób w wieku produkcyjnym wyniósł 7,6% (wykres 11). Rezultat ten był lepszy od wyniku dla Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego (wykres 12). Należy jednak pamiętać, że jest to tylko jeden ze sposobów podawania wielkości bezrobocia. Stopa bezrobocia obliczona tym sposobem będzie zawsze niższa, bo liczebność ludności w wieku produkcyjnym jest zawsze większa od liczebności *ludności aktywnej ekonomicznie*¹. W Polsce najczęściej podawaną stopą bezrobocia jest wartość bezrobocia rejestrowanego obliczana na poziomie powiatu, wypada ona przeciętnie ok 1,5% poniżej stopy bezrobocia ustalonej w badaniu BAEL.

Wykres 11. Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 12. Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

¹ Stopa bezrobocia według definicji Międzynarodowej Organizacji Pracy (w ramach BAEL – Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, co kwartał na próbie rotacyjnej 20 000 gospodarstw domowych).

Tabela 19. Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	31.XII 2004 r.	31.XII 2005 r.	31.XII 2006 r.	31.XII 2007 r.	31.XII 2008 r.	31.XII 2009 r.	31.XII 2010 r.	31.XII 2011 r.	31.XII 2012 r.	31.XII 2013 r.	31.XII 2014 r.
Ilość bezrobotnych ogółem	285	267	270	239	256	285	311	282	302	296	259
w tym kobiety	133	121	123	122	131	146	157	144	135	129	110
Bezrobotni wg wykształcenia											
Wyższe	20	23	30	22	29	32	51	49	42	48	36
Policealne i średnie zawodowe	94	91	79	72	71	73	80	66	69	72	69
Średnie ogólnokształcące	18	22	25	35	30	48	49	41	46	42	40
Zasadnicze zawodowe	88	79	81	58	73	70	68	68	83	68	56
Gimnazjalne i poniżej	65	52	55	52	53	62	63	58	62	66	58
Bezrobotni wg wieku											
18-24	118	112	105	94	100	112	115	90	82	73	70
25-34	93	93	99	86	91	102	118	103	119	125	101
35-44	26	20	24	17	21	29	31	37	39	36	36
45-54	40	36	32	30	34	31	30	35	45	36	26
55-59	7	6	10	12	10	7	14	12	12	16	19
60-64	1	0	0	0	0	4	3	5	5	9	7
Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy											
Do 1 miesiąca	17	16	18	28	19	21	26	20	24	19	26
1-3 miesiące	34	47	35	46	52	79	82	44	45	50	50
3-6 miesięcy	38	37	30	35	34	33	39	40	49	41	24
6-12 miesięcy	43	34	44	25	30	34	37	38	35	40	33
12-24 miesiące	40	37	52	38	41	39	52	55	48	49	35
Powyżej 24 miesięcy	113	96	91	67	80	79	75	85	101	97	91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku

2.4. Atrakcyjność inwestycyjna

Na sytuację gospodarczą na danym obszarze ma wpływ wiele czynników określających atrakcyjność inwestycyjną. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową określił atrakcyjność inwestycyjną w następujący sposób: „Atrakcyjność inwestycyjna jest rozumiana jako zdolność skłonienia do inwestycji poprzez oferowanie kombinacji korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej. Obszary oferujące optymalną kombinację czynników lokalizacji stwarzają zarazem najlepsze warunki dla funkcjonowania przedsiębiorstw, czym przyciągają inwestorów”². Tabela 20 przedstawia atrakcyjność inwestycyjną województwa lubelskiego w 2014 roku.

Tabela 20. Atrakcyjność inwestycyjna województwa lubelskiego w 2014 roku

Czynniki atrakcyjności inwestycyjnej	Lokata na 16 województw w Polsce
Dostępność transportowa	13
Zasoby i koszty pracy	15
Rynek zbytu	15
Infrastruktura gospodarcza	13
Infrastruktura społeczna	16
Bezpieczeństwo powszechne	4
Aktywność województwa wobec inwestorów	14
Atrakcyjność inwestycyjna województwa	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014

Po porównaniu czynników atrakcyjności inwestycyjnej wszystkich województw, województwo lubelskie uplasowało się ostatecznie na 15 miejscu w skali kraju. Jest to bardzo słaba lokata. Głównym atutem województwa jest bezpieczeństwo powszechne. Jest to jednak za mało by przyciągnąć inwestorów.

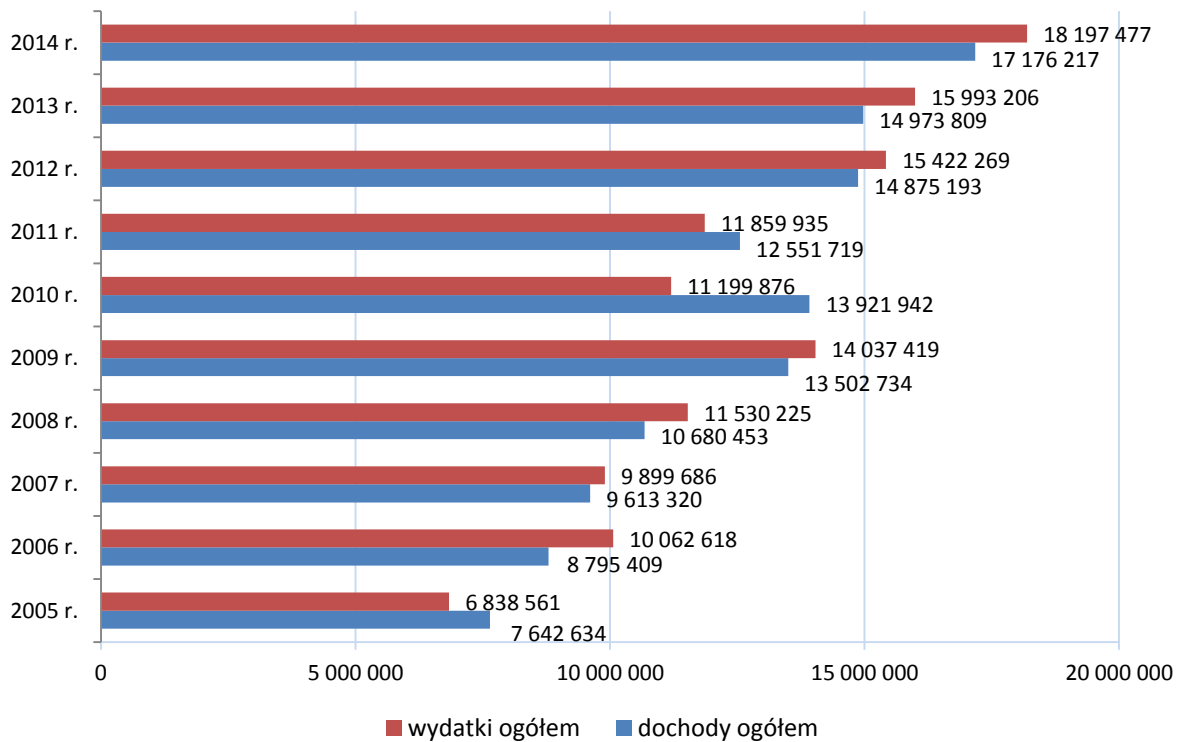
Oprócz województw ocenione zostały także podregiony pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Gmina Wilkołaz położona jest w podregionie puławskim. Podregion ten znalazł się wśród podregionów o najniższej atrakcyjności do prowadzenia działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie.

² *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014

2.5. Sytuacja finansowa gminy

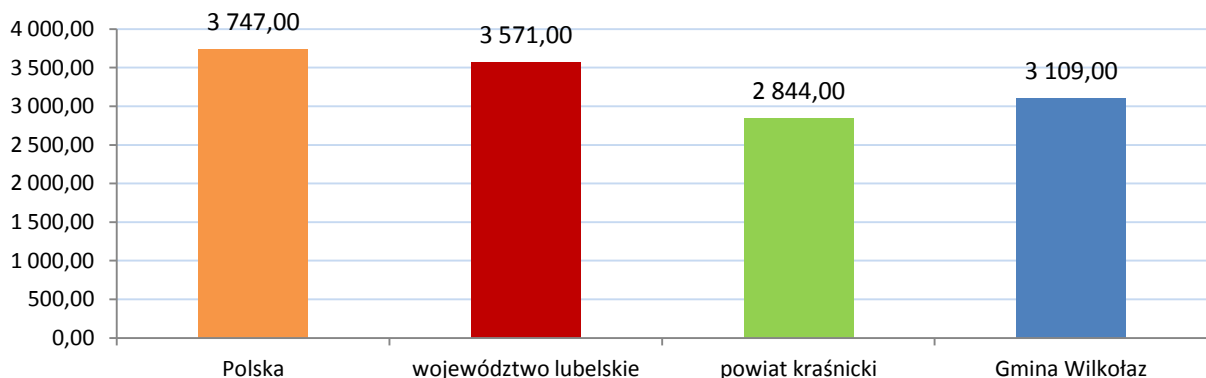
Sytuację finansową Gminy Wilkołaz obrazują wskaźniki dochodów i wydatków ogółem z budżetu gminy, wskaźniki dochodów i wydatków ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca (dane zaokrąglone do pełnych wartości). Dochody budżetu na 1 mieszkańca podlegały zmianom na przestrzeni analizowanych lat (wykres 13). W porównaniu z Polską i województwem lubelskim uzyskany dochód w przeliczeniu na 1 osobę w Gminie w 2014 r. był niższy o kilkaset złotych, ale był wyższy w porównaniu z powiatem kraśnickim i wyniósł 3 109 zł (wykres 14).

Wykres 13. Dochody i wydatki ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

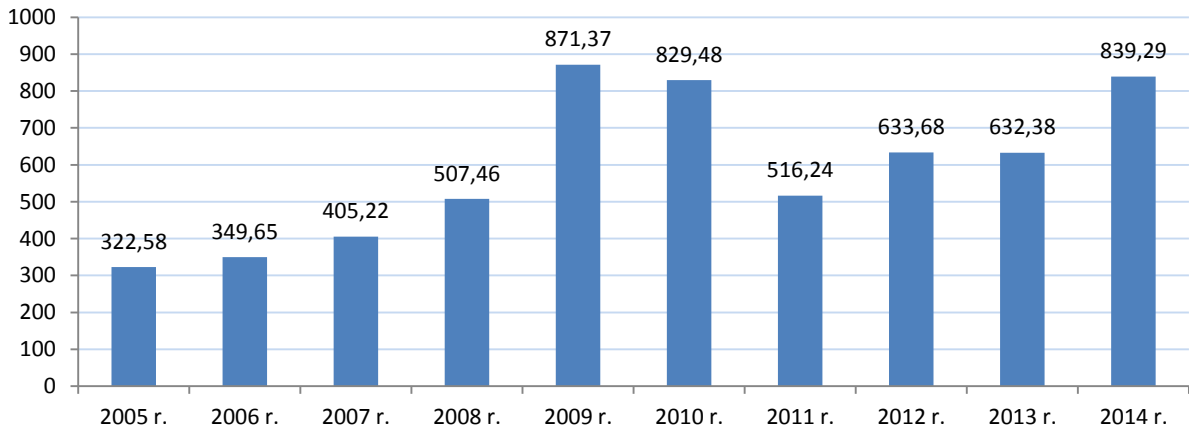
Wykres 14. Dochody budżetu na 1 mieszkańca w 2014 roku - porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

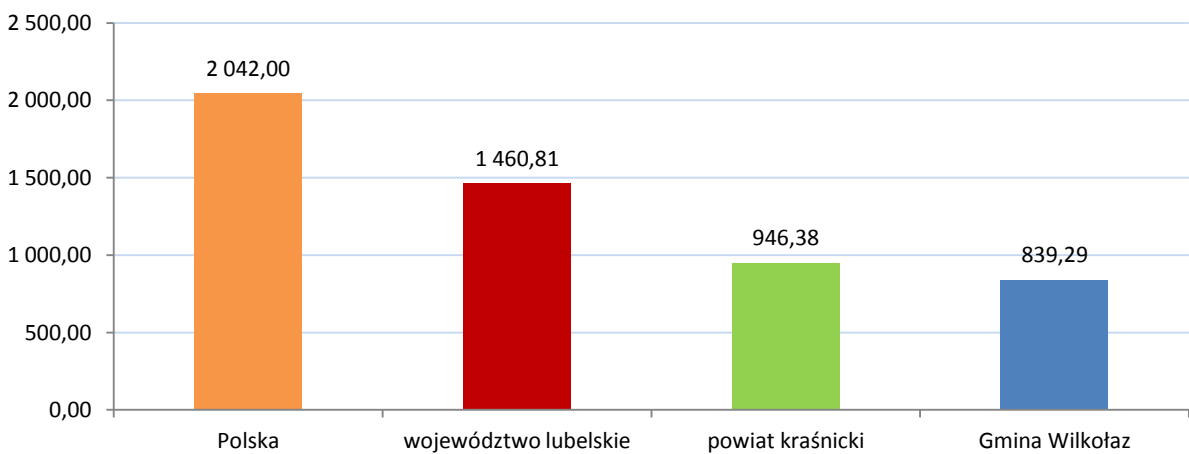
Suma uzyskanych dochodów własnych na 1 mieszkańca w analizowanym okresie rosła. W 2005 roku dochód ten wyniósł 322,58 zł, w 2008 roku – 507,46 zł, w 2010 roku – 829,48 zł, a w 2013 roku – 839,29 zł (wykres 15.). Osiągnięta suma jest o wiele niższa od dochodów własnych w porównaniu do Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego (wykres 16).

Wykres 15. Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

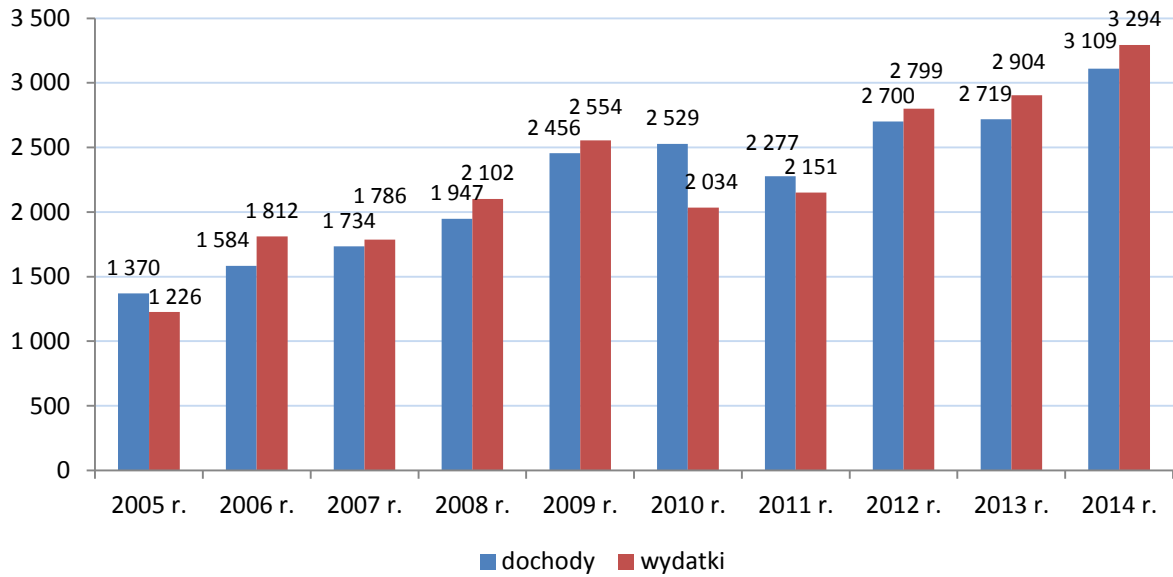
Wykres 16. Dochody własne na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

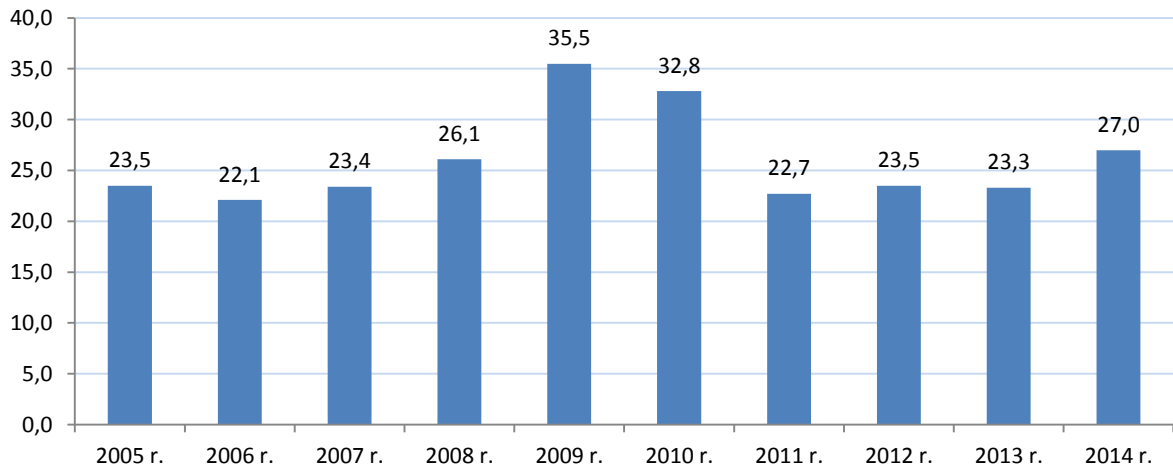
Na podstawie ogólnych dochodów budżetu oraz dochodów własnych można sprawdzić samodzielność finansową danej jednostki. Obrazuje ją procentowy wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem. Na wykresie 17 widać jak bardzo spadły możliwości finansowe Gminy Wilkołaz w stosunku do 2009 roku. Udział dochodów własnych wynosił wówczas 35,5% natomiast w 2013 roku zmalał aż do 23,3%. Jest to niski wynik biorąc pod uwagę osiągnięty rezultat w kraju, województwie lubelskim czy też w powiecie kraśnickim (wykres 17).

Wykres 17. Dochody i wydatki ogółem z budżetu Gminy Wilkołaz na 1 mieszkańca w latach 2005-2014

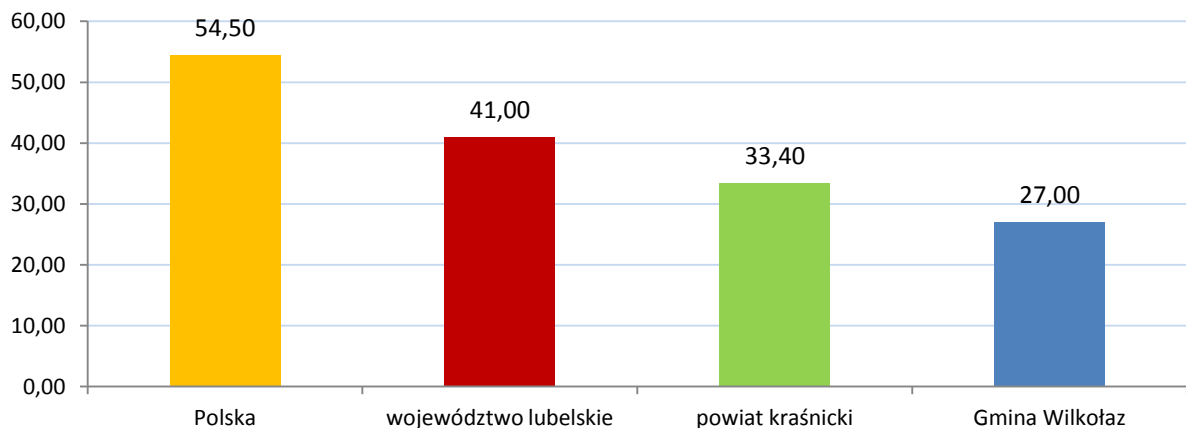
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 18. Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

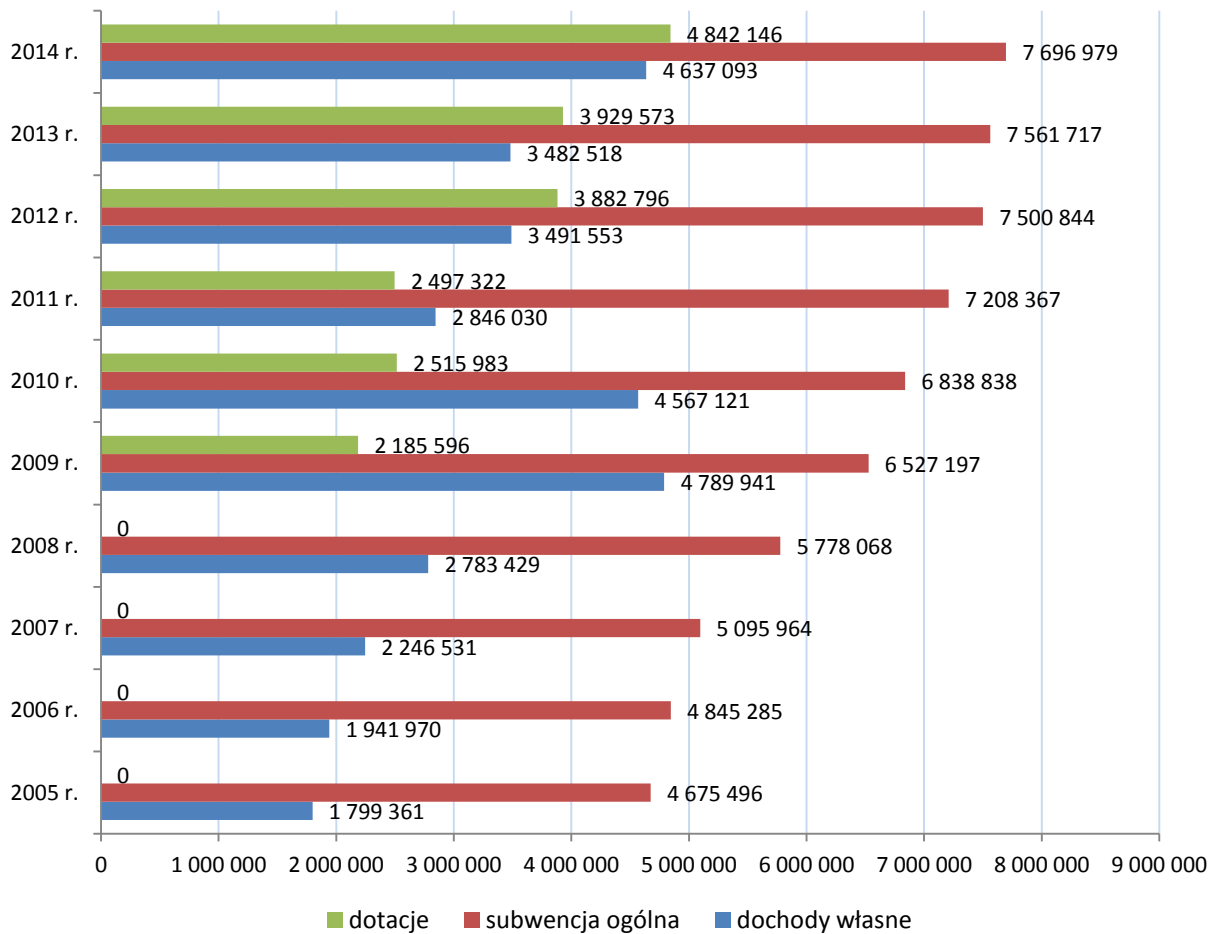
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 19. Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku - porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

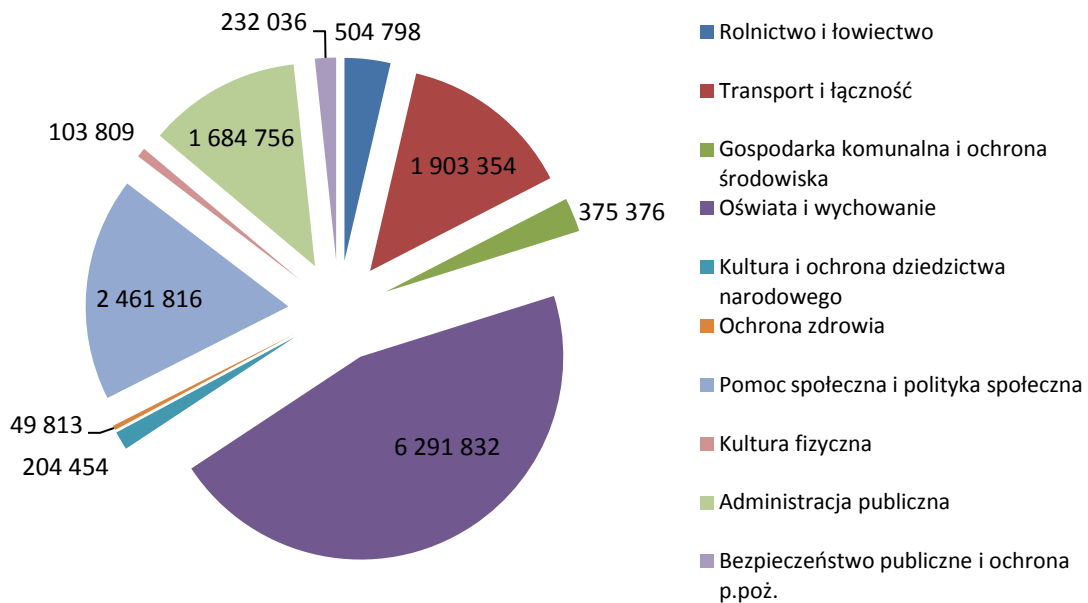
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 20. Struktura dochodów ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014

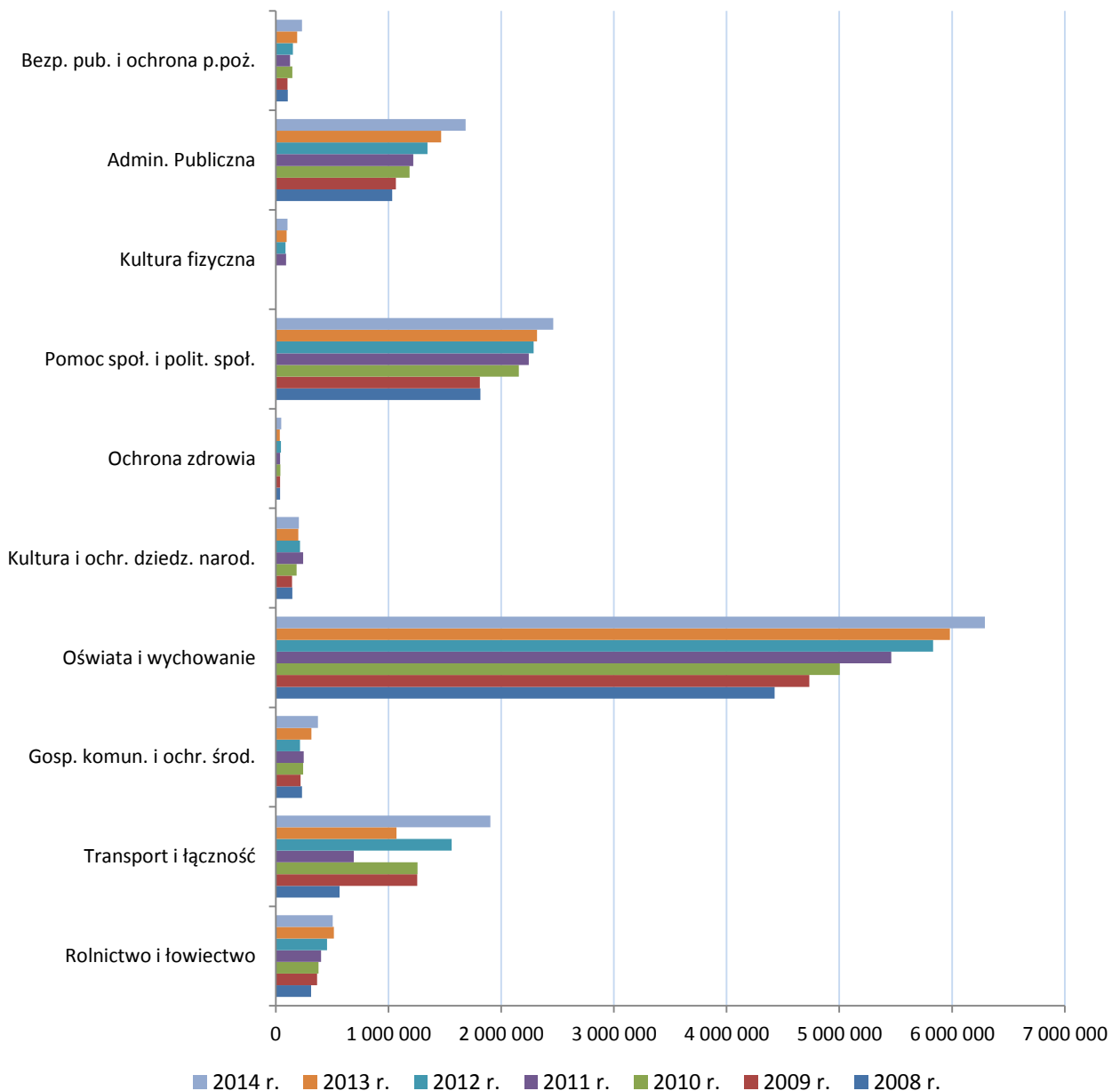
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 21. Struktura wydatków budżetu Gminy Wilkołaz według działów w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL

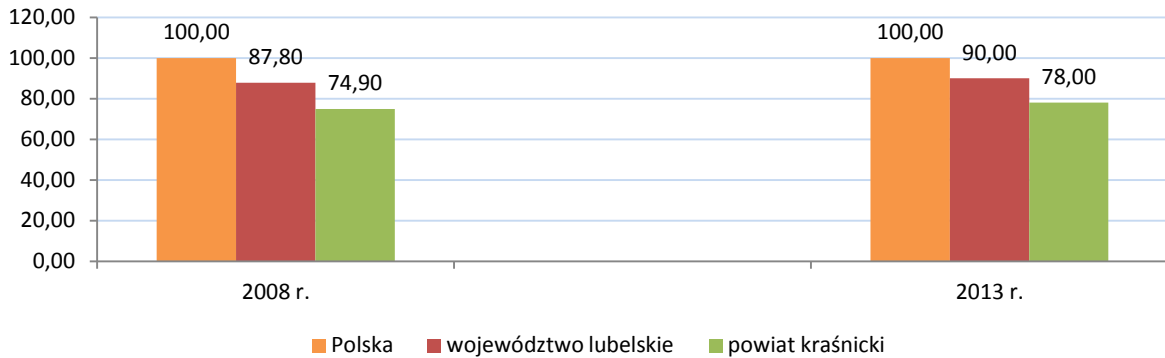
Wykres 22. Struktura wydatków budżetu Gminy Wilkołaz według działów w latach 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL

Kolejnym wskaźnikiem, na który warto zwrócić uwagę jest średnie wynagrodzenie mieszkańców w odniesieniu do średniej krajowej, którą dla celów badawczych przyjmuje się jako wartość wyjściową równą 100. Dane dotyczące wynagrodzeń określa się w statystykach na poziomie powiatu, dlatego też nie można jednoznacznie odwzorować poziomu dochodowości mieszkańców Gminy Wilkołaz. Niemniej jednak sytuacja jaka ma miejsce w powiecie kraśnickim ukazuje również możliwości finansowe poszczególnych gmin w powiecie. Należy również założyć, iż jednostką, w której są najwyższe wynagrodzenia – jest Miasto Kraśnik oraz miasto i gmina Anapol. Powiat kraśnicki prezentuje się poniżej średniej dla Polski i średniej w województwie (wykres 23). Należy na tej podstawie wnioskować, iż zamożność mieszkańców Gminy Wilkołaz jest na podobnym poziomie.

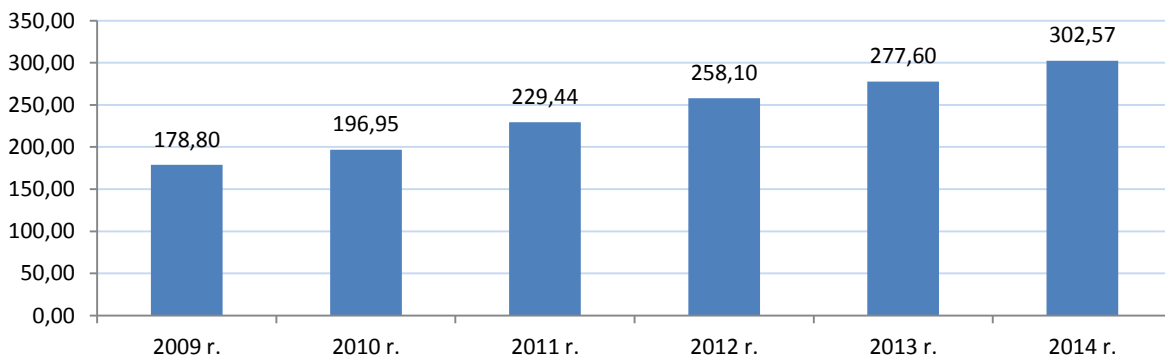
Wykres 23. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w województwie lubelskim i powiecie kraśnickim w roku 2008 i 2013

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

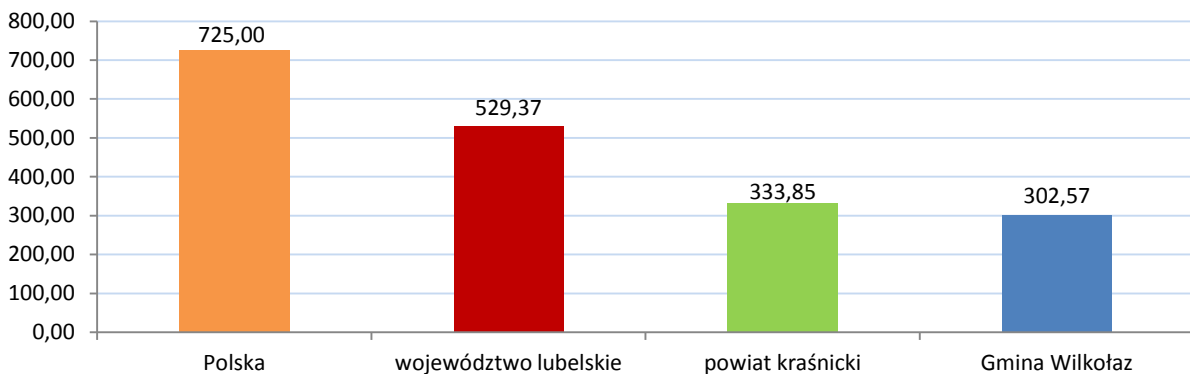
Na dochody własne budżetu gminy składa się m.in. udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie gminy oraz od osób prawnych mających siedzibę na jej terenie w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Na wykresie 24 widać, że wpływy z podatku od osób fizycznych rosną i w 2014 roku wyniosły 302,57 zł. Jest to jednak dużo niższa kwota w porównaniu z krajem, województwem lubelskim oraz powiatem kraśnickim (wykres 25).

Wykres 24. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

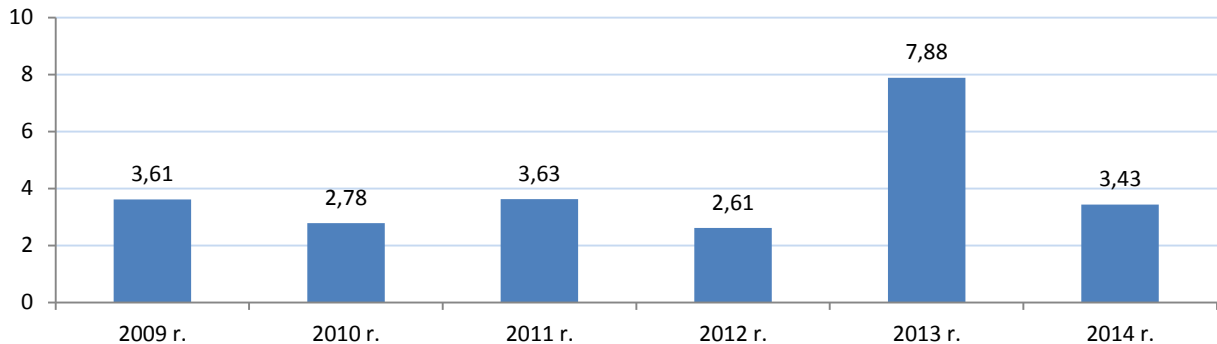
Wykres 25. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

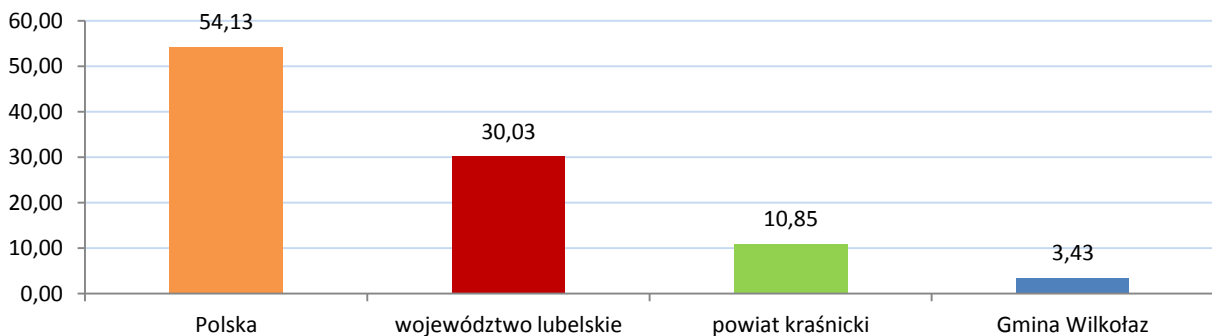
Bardzo źle przedstawiają się wpływy z podatku od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009–2014 (wykres 26). W 2014 roku udział ten wyniósł jedynie 3,43 zł, podczas gdy w Polsce – 54,13 zł, województwie lubelskim – 30,03 zł, a w powiecie kraśnickim – 10,85 zł (wykres 27).

Wykres 26. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

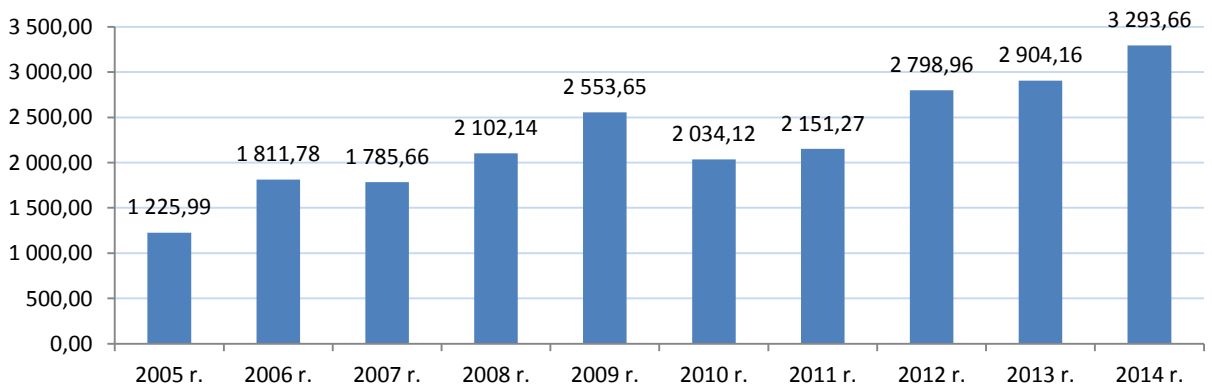
Wykres 27. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

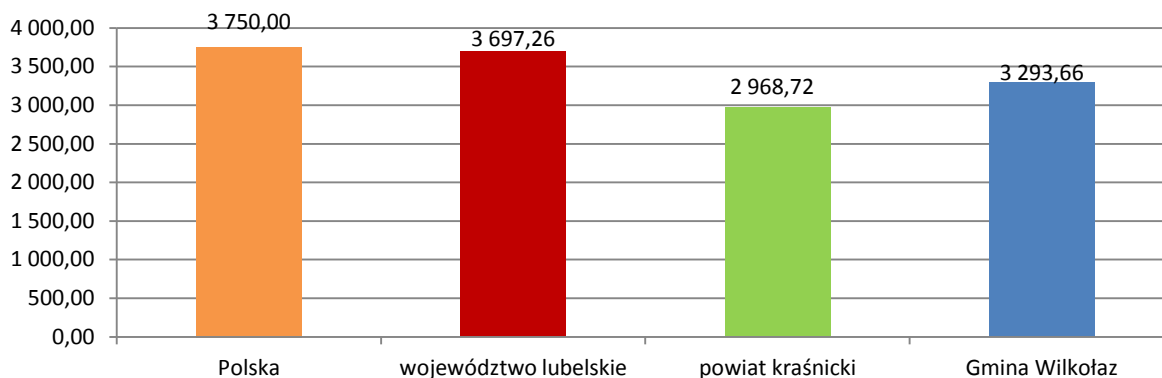
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca ulegały zmianom w analizowanym okresie. Najniższe były w 2005 roku – 1 225 zł, w 2009 roku wyniosły – 2 553,65 zł, a w 2014 roku - 3 293,66 zł (wykres 28). Wydatkowana kwota jest znacznie niższa od średniej krajowej i wojewódzkiej, ale wyższa od średniej powiatowej (wykres 29).

Wykres 28. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 29. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Aktywność samorządu obrazuje wielkość pozyskanych funduszy ze źródeł zewnętrznych. W tabeli 21 zaprezentowano wykaz projektów zrealizowanych przez Gminę Wilkołaz w latach 2006-2015 przy udziale środków zewnętrznych.

Tabela 21. Wykaz projektów zrealizowanych przez Gminę Wilkołaz w latach 2006-2015 przy udziale środków zewnętrznych

Lp.	Nazwa projektu	Źródło dofinansowania	Rok realizacji	Koszty realizacji (zł)	
				ogółem	kwota dofinansowania
1.	Wodociąg grupowy Wilkołaz	ZPORR 2004-2006	2006-2008	4 449 885,35	1 898 528,04
2.	Modernizacja drogi gminnej nr 108319L Ostrów Kolonia-Popkowice Księżę-Kolonia Popkowice Księżę, Gmina Wilkołaz	FOGR	2008	106 999,83	50 000,00
3.	Modernizacja drogi gminnej dojazdowej do pól w miejscowości Obroki, Gmina Wilkołaz o dł. 300 m od drogi krajowej nr 19-etapI	FOGR	2008	108 212,41	50 000,00
4.	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Ostrowie wraz z modernizacją kotłowni z węglowej na gazową	WFOŚ i GW w Lublinie	2008	376 292,53	250 000,00 (pożyczka umarzalna 25%)
5.	Modernizacja drogi gminnej nr 108 339 L Ostrów Kolonia-Zdrapy na działce 773 obręb Ostrów gm. Wilkołaz	FOGR	2009	103 233,39	10 000,00
6.	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Rudniku wraz z modernizacją kotłowni z węglowej na gazową	WFOŚ i GW w Lublinie	2009	422 810,16	280 000,00 (pożyczka umarzalna 25%)
7.	Rozwiązanie gospodarki wodnej Gminy Wilkołaz etap II – obejmujący miejscowości: Zdrapy, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Górny i Wilkołaz Stacja Kolejowa	PROW 2007-2013	2009-2010	2 782 421,53	1 278 311,00
8.	Przebudowa stadionu i budowa obiektów sportowych w miejscowości Wilkołaz Pierwszy wraz z infrastrukturą towarzyszącą	PROW 2007-2013	2009-2010	495 134,02	228 990,00
9.	Zakup pomocy dydaktycznych dla Szkół z terenu Gminy Wilkołaz	Program Rządowy „Radosna Szkoła”	2009-2010	23 892,00	23 892,00
10.	Adaptacja budynku remizy OSP w Ewuninie na świetlicę wiejską	PROW 2007-2013	2010	93 496,00	62 856,00
11.	Modernizacja drogi gminnej nr 108 334 L Kolonia Zalesie – Wilkołaz Dolny na działce nr 111 obręb geodezyjny Zalesie gm. Wilkołaz na odcinku o długości 0,480 m	FOGR	2010	125 096,02	20 000,00
12.	Utworzenie ogólnodostępnego placu zabaw w Wilkołazie Pierwszym	PROW 2007-2013	2010	54 192,24	24 000,00
13.	Projekt „Jutrzejsze sukcesy rodzą się dzisiaj”	POKL 2007-2013	2010-2011	166 220,00	166 220,00zł
14.	Kompleksowa Informatyzacja Gmin Powiatu Kraśnickiego	RPO WL 2007-2013	2010 -2012	351 165,80	294 113,45
15.	Termorenowacja budynku szkoły w Wilkołazie Pierwszym wraz z wymianą instalacji centralnego ogrzewania	WFOŚ i GW w Lublinie	2011	482 148,00	250 000,00 (pożyczka umarzalna 25%)
16.	Zagospodarowanie zbiornika wodnego wraz z urządzeniem terenu wokół zbiornika w miejscowości Wilkołaz Pierwszy, Gmina Wilkołaz	PROW 2007-2013	2011-2012	568 561,80	216 286,00
17.	Rozwiązanie gospodarki wodnej Gminy Wilkołaz etap II w obrębach geodezyjnych Ostrów, cz. Ostrów Kolonia i cz. Zalesie	PROW 2007-2013	2011-2012	1 819 469,28	815 423,00
18.	Instrumenty muzyczne dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej Gminy Wilkołaz	PROW 2007-2013	2011-2012	28 320,75	16 117,50
19.	Zorganizowanie imprezy kulturalno-rekreacyjnej „Dożynki Gminne 2012” połączonej z promocją lokalnych walorów.	PROW 2007 -2013	2011-2012	47 620,05	25 000,00

Diagnoza strategiczna na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2025

20.	Przebudowa oraz termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Wilkołaz Drugi	PROW 2007-2013	2011-2012	172 677,67	112 819,00
21.	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Drugim	PROW 2007-2013	2011-2012	17 567,84	14 282,80
22.	Budowa Drogi w m. Ostrów-Kolonia na działce nr 829 Obręb ewidencyjny Ostrów od km0+000 do km 1+414,5	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	2012	859 328,36	257 798,51
23.	Doposażenie Młodzieżowej Orkiestry Dętej Gminy Wilkołaz poprzez zakup instrumentów muzycznych	PROW 2007-2013	2012	34 319,00	16 932,04
24.	Projekt „Nowe szanse-nowe umiejętności”	POKL	2012	47 160,00	47 160,00
25.	Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej 108329L od km 0+139 do km 0+427 w miejscowości Wilkołaz Drugi.	Urząd Wojewódzki w Lublinie	2012	37 499,24	109 999,00
26.	Zakup małej infrastruktury towarzyszącej przy zbiorniku wodnym w Wilkołazie Pierwszym	PROW 2007-2013	2012-2013	13 868,25	7 892,50
27.	Budowa boiska wielofunkcyjnego, parkingu na 10 stanowisk dla samochodów osobowych wraz z chodnikiem oraz remont istniejącego parkingu w miejscowości Ostrów gm. Wilkołaz	PROW 2007-2013	2012-2013	298 623,23	146 796,00
28.	Termorenowacja budynku Urzędu gminy Wilkołaz wraz z wymianą instalacji centralnego ogrzewania	WFOŚ i GW w Lublinie	2013	482 148,91	321 000,00 (pożyczka umarzalna 25%)
29.	Dostawa fabrycznie nowego, średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego z wyposażeniem dla Ochotniczej Straży Pożarnej w Wilkołazie	RPO Dz.6.1 Ochrona i kształtowanie środowiska	2013	778 680,00	661 878,00
30.	Zakup nowego samochodu lekkiego ratowniczo-gaśniczego dla OSP w Ewuninie	WFOŚ i GW w Lublinie	2013	129 490,00	30 000,00
31.	Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej nr 108334L od km 0+838 do km 1+038 w miejscowości Wilkołaz Dolny	Urząd Wojewódzki w Lublinie	2013	51 551,76	41 241,00
32.	Modernizacja drogi gminnej na działce nr. ewid. Gruntów 862 w obrębie geodezyjnym Wilkołaz Pierwszym gm. Wilkołaz na długości 0,60 km	FOGR	2013	161 405,04	60 000,00
33.	Modernizacja drogi gminnej Nr 108334 L Kol. Zalesie – Wilkołaz Dolny- dr. Gm. 108333L na działce nr 107 obręb geodezyjny Wilkołaz Dony Kolonia gm. Wilkołaz na odcinku 0,590 km.	FOGR	2013	122 483,42	20 000,00
34.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Wilkołaz Pierwszy od km 0+867 do km 1+397	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	2013-2014	294 866,21	122 514,00
35.	„Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Pierwszym, gm. Wilkołaz”	PROW 2007-2013	2013-2014	109 338,99	70 700,00
36.	„Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Trzecim gm. Wilkołaz”	PROW 2007-2013	2013-2014	219 156,50	134 013,00
37.	„Budowa sieci wodociągowej w gm. Wilkołaz”	PROW 2007-2013	2013-2014	3 339 631,91	1 537 965,00
38.	Utworzenie ogólnodostępnego placu zabaw w miejscowości Rudnik-Kolonia”	PROW 2007-2013	2013-2014	28 519,76	18 549,44
39.	Utworzenie placu zabaw dla dorosłych – siłownia zewnętrzna w miejscowości Wilkołaz Pierwszy”	PROW 2007-2013	2013-2014	39 901,20	24 984,00
40.	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Trzecim	PROW 2007-2013	2013-2014	12 300,00	8 000,00

Diagnoza strategiczna na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2025

41.	Folder promujący zasoby przyrodnicze i turystyczno-kulturowe na terenie Gminy Wilkołaz	PROW 2007-2013	2013-2014	5 460,00	4 160,00
42.	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim – edycja III	POIG 2007-2013	2014-2015	-	-
43.	Wyposażenie świetlicy w Wilkołazie Pierwszym	PROW 2007-2013	2014	30 135,00	19 600,00
44.	Promocja walorów turystyczno – kulturowych Gminy Wilkołaz	PROW 2007-2013	2015	10 455,00	1 840,00
45.	Wirtualna turystyka po Gminie Wilkołaz	PROW 2007-2013	2015	18 942,00	10 720,00
46.	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Dolnym wraz z zagospodarowaniem terenu.	PROW 2007-2013	2015	126 748,44	79 185,00
47.	Budowa sieci wodoc. z przyłączami obejmująca miejs.: Wólka Rudnicka, cz. Zdrapy, Rudnik Szlachecki w ob. ewidencyjnych: Wólka Rudnicka, cz. Zdrapy, Rudnik Szlachecki gm. Wilkołaz	PROW 2007-2013	2015	467 640,00	192 654,00
48.	Zakup strojów galowych dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej w Wilkołazie	PROW 2007-2013	2015	24 600,00	19 680,00
49.	Przebudowa drogi gminnej położonej na działce o nr ew. 146 w miejscowości Wilkołaz Górny gm. Wilkołaz od km 0+000 do km 1+318	Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	2015	293 802,30	146 901,00
50.	Modernizacja drogi gminnej nr 108344L od km 0+000 do km 0+300 w miejscowości Ostrów, gm. Wilkołaz.	FOGR	2015	70 747,67	40 000,00

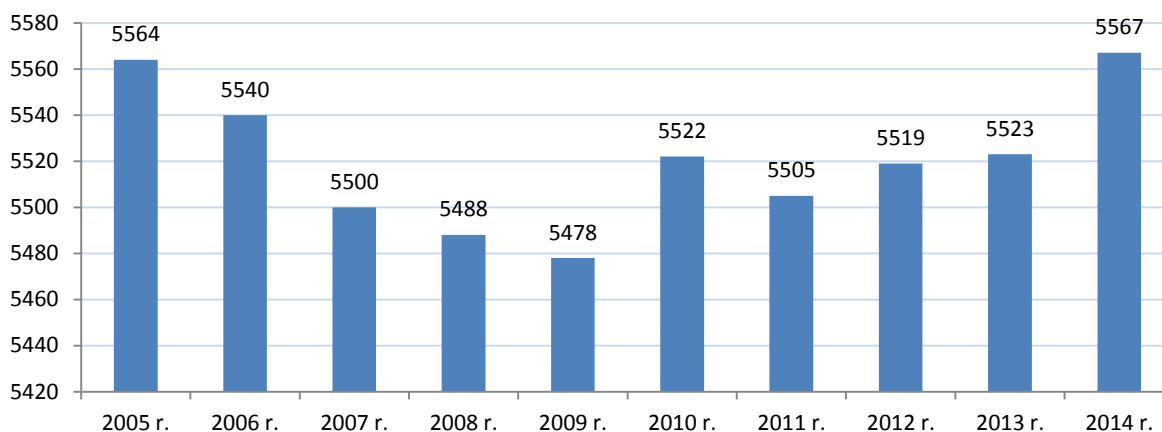
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

3. Uwarunkowania społeczne

3.1. Ludność i sytuacja demograficzna

Liczba ludności zamieszkująca Gminę Wilkołaz podlegała wahaniom w latach 2005–2014. W 2014 r. liczba mieszkańców wynosiła 5 567 osób i była o 44 osoby większa w porównaniu do roku poprzedniego oraz o 89 osób większa do roku 2009 (wykres 30).

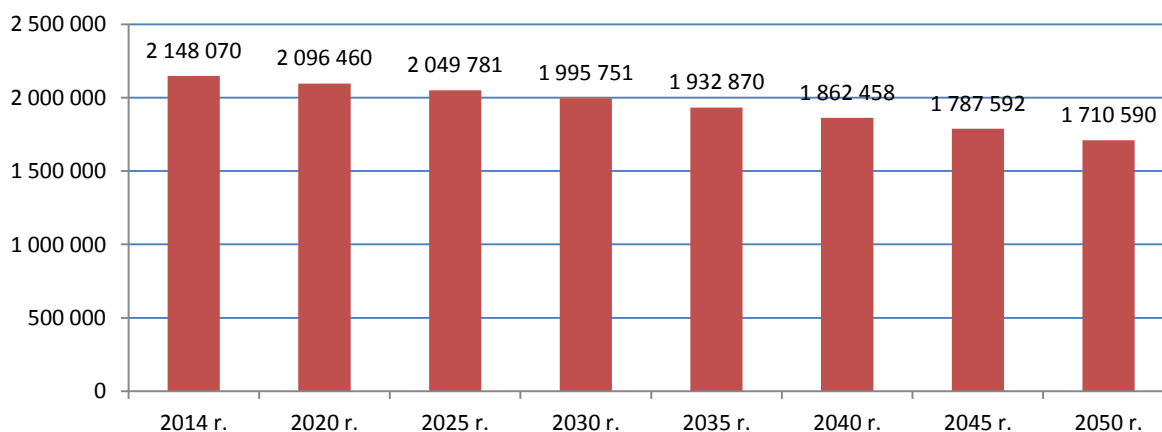
Wykres 30. Liczba mieszkańców Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

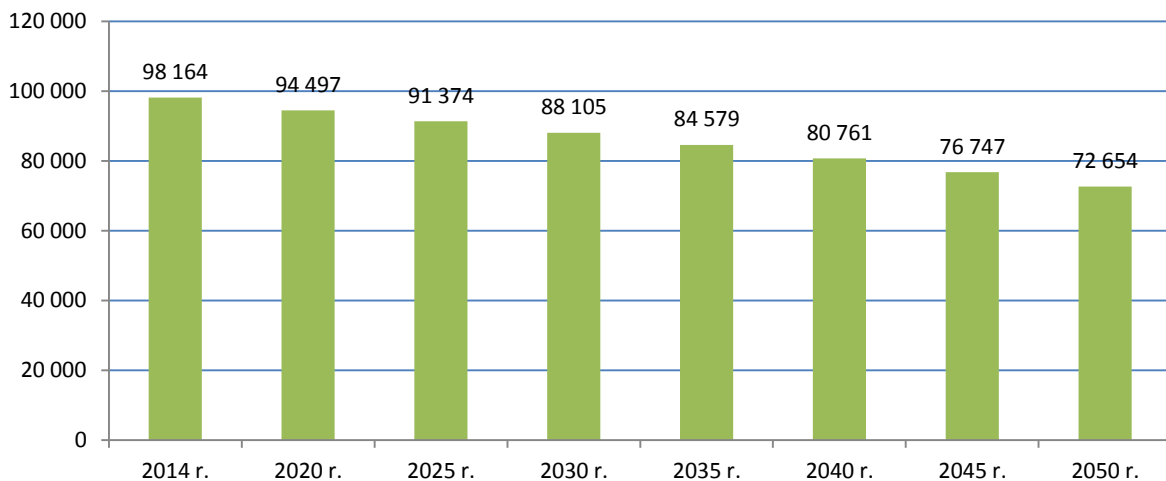
Niekorzystne trendy demograficzne obrazuje prognoza ludności w województwie lubelskim (wykres 31) oraz w powiecie kraśnickim (wykres 32) według stanu ludności z 2014 roku. Do roku 2050 w województwie lubelskim nastąpi spadek liczby mieszkańców o 437 480 osób, a w powiecie kraśnickim – o 25 510 osób. Sytuacja demograficzna w województwie i powiecie będzie mieć jednocześnie wpływ na liczbę ludności w Gminie Wilkołaz. Biorąc pod uwagę powyższe należy przyjąć, iż liczba mieszkańców Gminy Wilkołaz będzie ulegać zmniejszeniu, co będzie przekładać się na sytuację gospodarczą gminy.

Wykres 31. Prognoza ludności w województwie lubelskim do 2050 roku (wg danych z 2014 roku)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

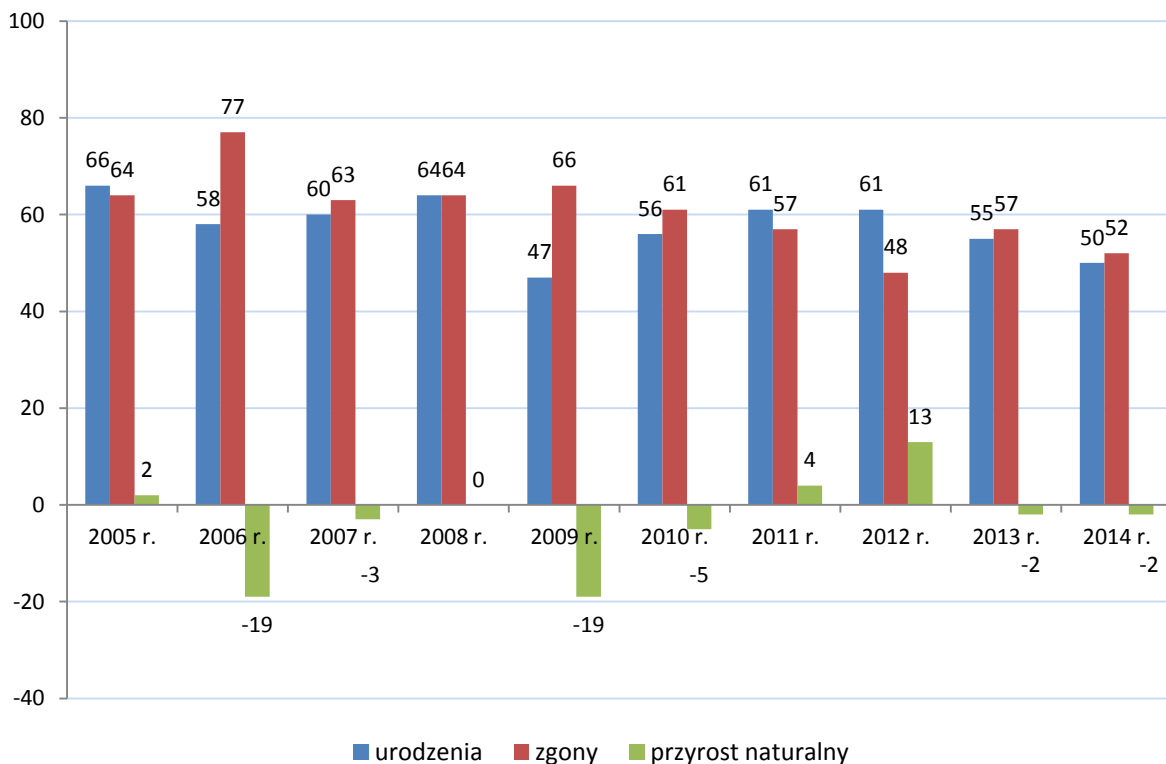
Wykres 32. Prognoza ludności w powiecie kraśnickim do 2050 roku (wg danych z 2014 roku)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

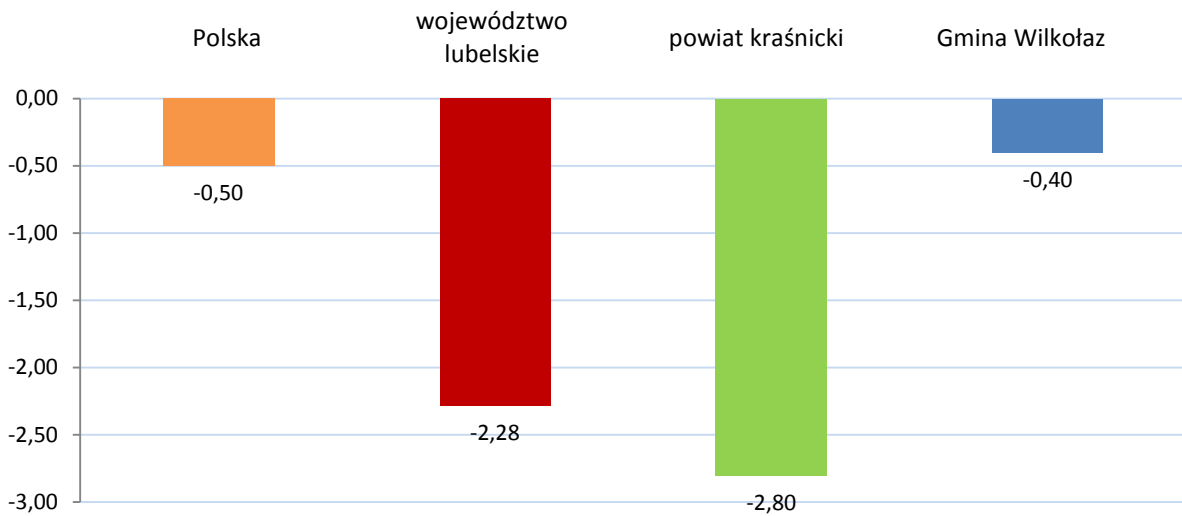
Na liczbę ludności w Gminie Wilkołaz ma wpływ przyrost naturalny oraz saldo migracji. Analizując wykres 33 i 34 można zauważyć, że wskaźnik przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest dość korzystny. W 2014 roku współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -0,4 i był zdecydowanie wyższy w porównaniu ze średnią dla województwa lubelskiego oraz powiatu kraśnickiego (wykres ...).

Wykres 33. Przyrost naturalny w Gminie Wilkołaz w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

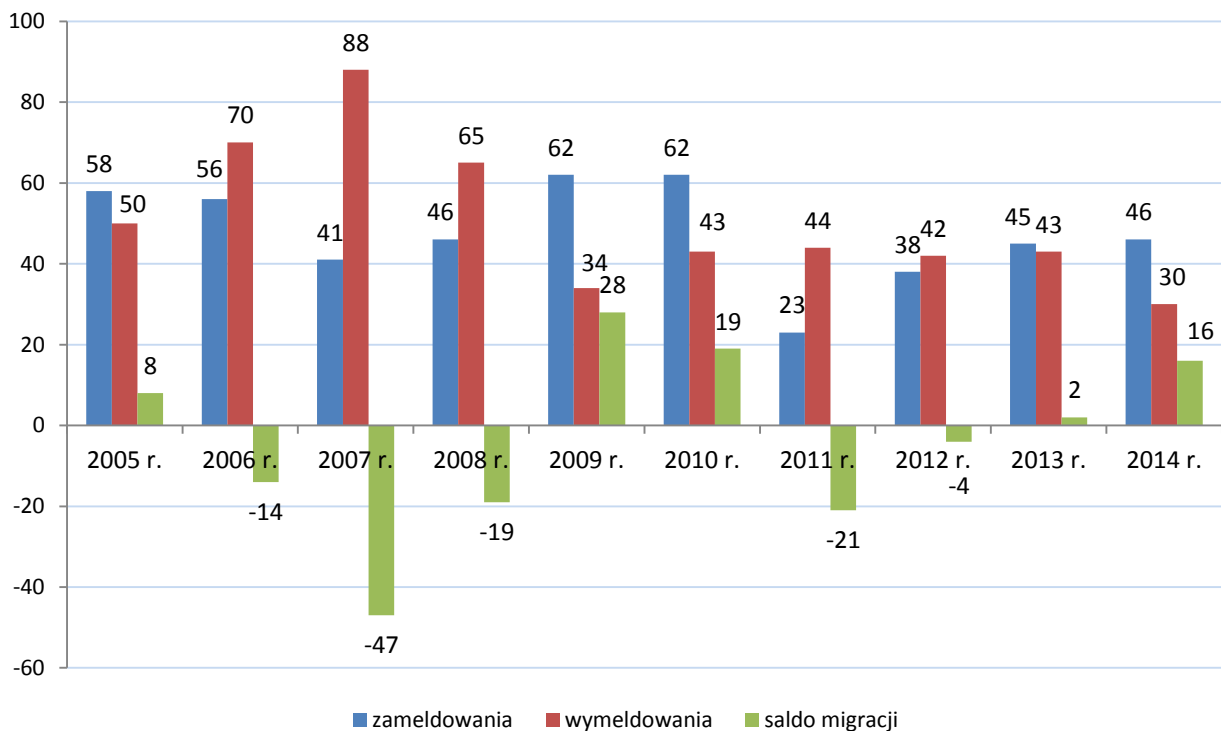
Wykres 34. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

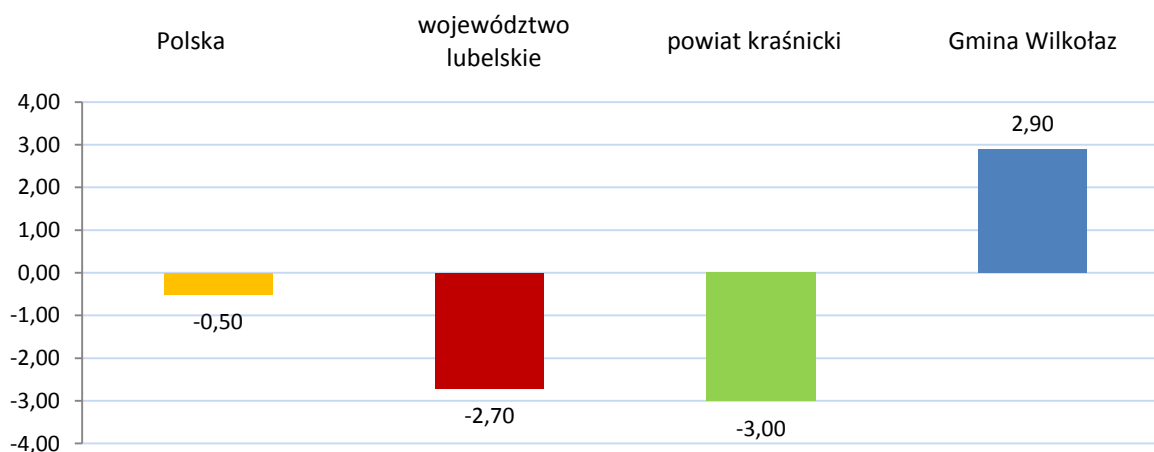
Wskaźnik salda migracji na przestrzeni lat 2005–2014 w Gminie Wilkołaz podlegał dużym wahaniom (wykres 35). W 2014 wskaźnik salda migracji na pobyt stały na 1000 mieszkańców w Gminie Wilkołaz roku wynosił 2,9 i był niższy od średniej dla kraju i województwa (wykres 36).

Wykres 35. Saldo migracji w Gminie Wilkołaz w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

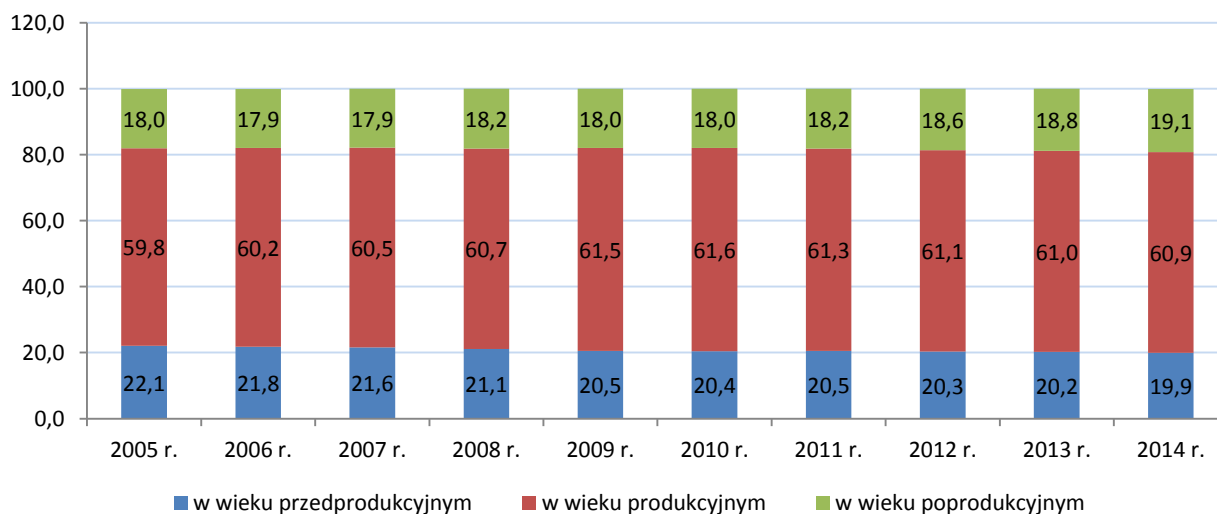
Wykres 36. Saldo migracji na pobyt stały na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

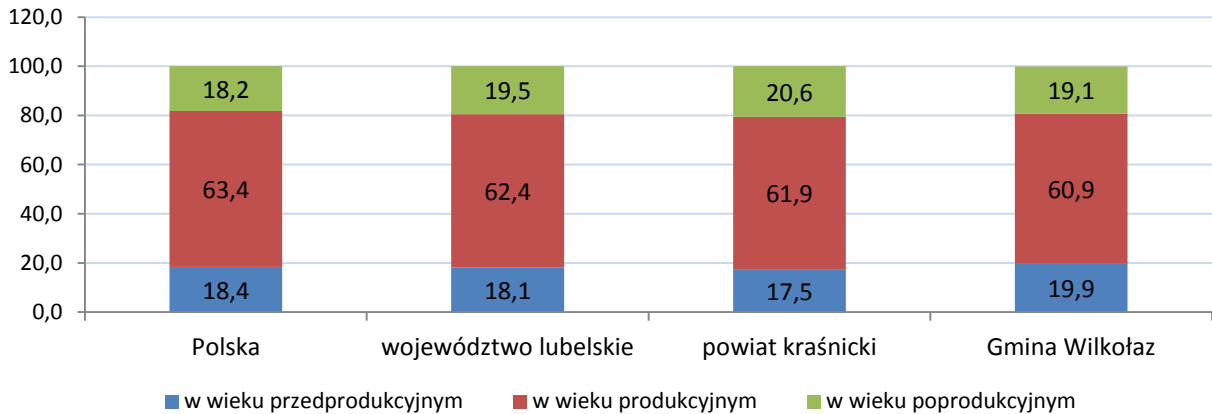
O sytuacji demograficznej świadczy także struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w procentach ludności ogółem. W Gminie Wilkołaz maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, rośnie natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Taka sytuacja potwierdza występujące zjawisko starzejącego się społeczeństwa (wykres 37). Jednak na tle wybranych jednostek terytorialnych wyższego rzędu w 2014 roku Gmina Wilkołaz prezentowała się o wiele lepiej pod względem udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (wykres 38). Obserwujemy zatem proces starzenia się społeczeństwa, który niesie ze sobą zagrożenie dla gospodarki, mniejsza grupa osób w wieku produkcyjnym będzie musiała utrzymywać większą grupę osób w wieku poprodukcyjnym, pobierającą świadczenia emerytalne.

Wykres 37. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

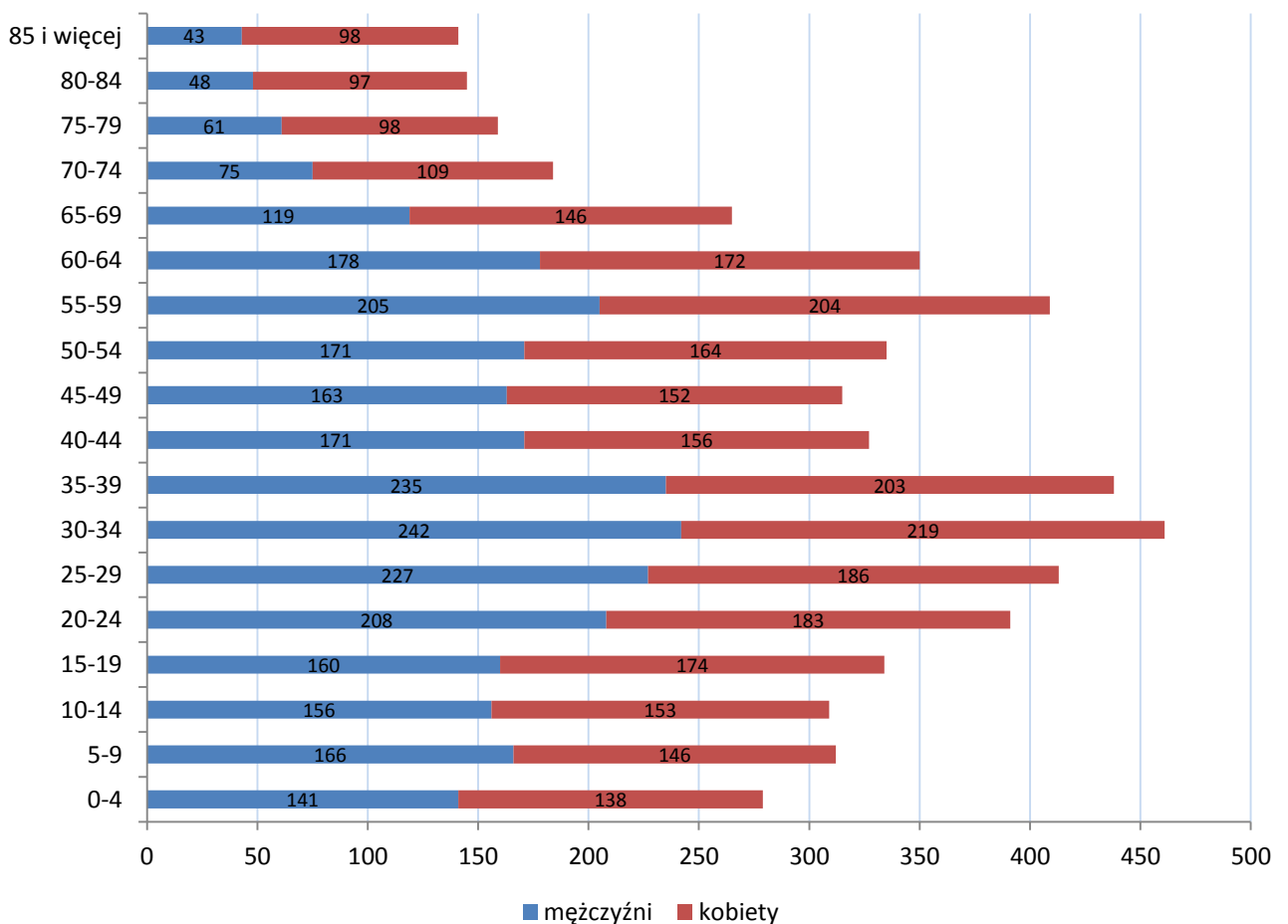
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 38. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 39. Piramida wieku mieszkańców Gminy Wilkołaz w 2014 r.

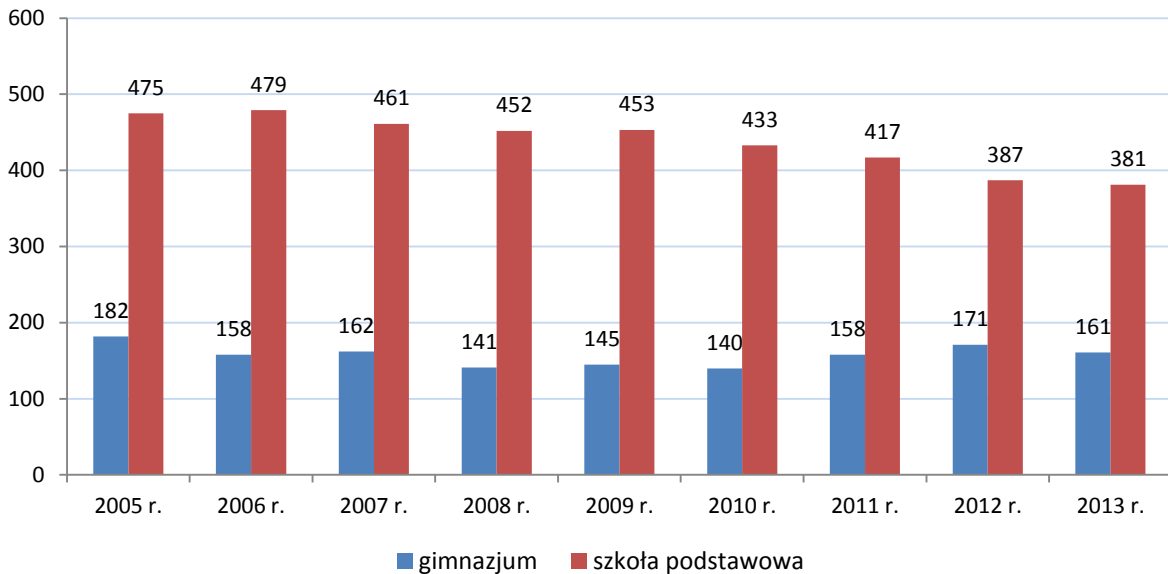

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Zmniejszający się potencjał ludnościowy potwierdza wskaźnik liczby dzieci w szkołach podstawowych i gimnazjum. Od 2005 roku maleje liczba uczniów w szkołach podstawowych Gminy Wilkołaz (wykres 40). Natomiast liczba uczniów gimnazjum na przestrzeni lat ulegała wahaniom. Najwyższa była w 2005 r. (182 uczniów), najniższa w 2010 r. (140 uczniów), od 2012 r. znowu spada. W 2013 r. liczba uczniów gimnazjum wyniosła (161 uczniów).

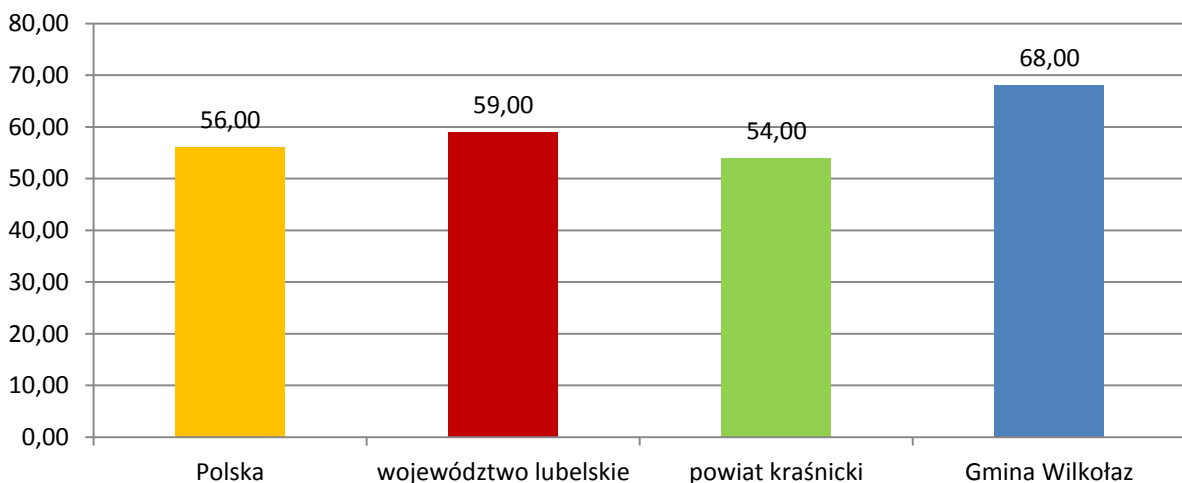
Gmina Wilkołaz wypada jednak w tej kategorii o wiele lepiej na tle średniej dla kraju, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego (wykres 41).

Wykres 40. Liczba uczniów w szkołach podstawowych oraz gimnazjum w latach 2005-2013

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 41. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1000 mieszkańców w 2014 roku - porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

3.2. Szkolnictwo i poziom nauczania

Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych młodych mieszkańców Gminy realizowane jest przez placówki podległe samorządowi gminnemu w zakresie przedszkola, szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego. Poniższe tabele przedstawiają dane dotyczące szkół z terenu Gminy Wilkołaz.

Tabela 22. Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy Wilkołaz (stan na 2015 r.)

L.p.	Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa w m ²	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość uczniów	Liczba nauczycieli	Powierzchnia sali gimnastycznej [w m ²]	Kubatura budynku [w m ³]
1.	Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Rudniku Szlacheckim	1 044,80	6	80	12	263,50	4 970
	Oddział Przedszkolny	80	2	43	4	-	-
2.	Szkoła Podstawowa w Marianówce	542,05	5 (w tym 1 biblioteka)	21	10	45	1 800
	Oddział Przedszkolny	47,95	1	8	1	-	-
3.	Szkoła Podstawowa w Ostrowie	1 068,60	9	95	13	68	5 250
	Oddział Przedszkolny	50	1	16	1	-	-
Razem:		2 833,40	24	263	41	376,5	12 020

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Tabela 23. Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2013

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba szkół	6	6	6	6	5	5	5	4	4
Pomieszczenia szkół	38	38	39	39	35	36	36	36	36
Oddziały w szkołach	26	28	29	29	28	30	29	28	27
Liczba uczniów	474	479	461	452	453	433	417	387	381
Absolwenci	97	71	92	78	70	91	83	80	71
Nauczyciele w przeliczeniu na etaty	-	-	-	-	-	-	38,73	37,06	34,41
Uczniowie uczący się języka angielskiego	-	-	-	451	452	431	417	387	381
Komputery w szkole	16	53	43	51	54	54	59	54	-
Komputery z dostępem szerokopasmowym	-	-	-	-	26	26	28	28	-
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu	15,8	15,45	14,41	11,59	11,62	11,10	10,69	9,44	-
Współczynnik solaryzacji netto	122,86	116,67	113,65	111,39	112,44	106,19	104,64	103,79	103,03

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Od 1 września 1999 r. reforma oświaty wprowadziła jeszcze jeden poziom edukacji młodzieży – gimnazja. Na terenie gminy gimnazjum funkcjonuje przy Zespole Szkół w Wilkołazie Pierwszym.

W skład Zespołu Szkół wchodzi Szkoła Podstawowa i Gimnazjum. W szkole funkcjonuje świetlica szkolna, która obejmuje opieką uczniów dojeżdżających oraz spożywających obiady. Kuchnia szkolna przygotowuje posiłki dla ok. 150 uczniów. W trosce o wszechstronny rozwój uczniów w szkole organizuje się różnorodne zajęcia pozalekcyjne typu: chór, zespół taneczny, koło historyczne, ekologiczne, matematyczne i polonistyczne. Uczniom mającym trudności w szkole organizowana jest pomoc w ramach zespołów korekcyjno-kompensacyjnych, wyrównywania wiedzy, gimnastyki korekcyjnej.

Tabela 24. Charakterystyka Zespołu Szkół w Wilkołazie (stan na 2015 r.)

Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa szkoły w m ²	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość uczniów	Liczba nauczycieli	Powierzchnia hali sportowej [w m ²]	Kubatura budynku szkoły [w m ³]	Kubatura hali sportowej [w m ³]
Zespół Szkół w Wilkołazie	1 730,65	16	390	34	230,70	7 009	1 500
1. Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki	-	9	250	22	-	-	-
2. Gimnazjum im. Ks. Kardynała St. Wyszyńskiego	-	7	140	12	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Tabela 25. Charakterystyka gimnazjum w latach 2005-2013

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pomieszczenia szkół	7	7	7	7	7	7	7	7	-
Oddziały w szkołach	7	6	6	6	6	6	6	6	6
Uczniowie	182	158	162	141	145	140	158	171	161
Absolwenci	58	65	55	56	41	58	36	49	55
Nauczyciele w przeliczeniu na etaty	-	-	-	-	-	-	12,22	13,56	12,19
Uczniowie uczący się języka angielskiego	-	-	-	140	144	139	158	171	161
Uczniowie uczący się języka niemieckiego	-	-	-	-	50	103	158	171	161
Komputery w szkole	11	10	11	15	15	15	17	11	-
Komputery z dostępem szerokopasmowym	-	-	-	-	6	6	14	10	-
Uczniowi na 1 komputer z dostępem do Internetu	20,22	17,56	-	35,25	36,25	35,00	19,75	21,38	-
Współczynnik solaryzacji netto	72,24	68,30	76,81	73,91	73,85	72,25	76,59	78,08	75,59

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

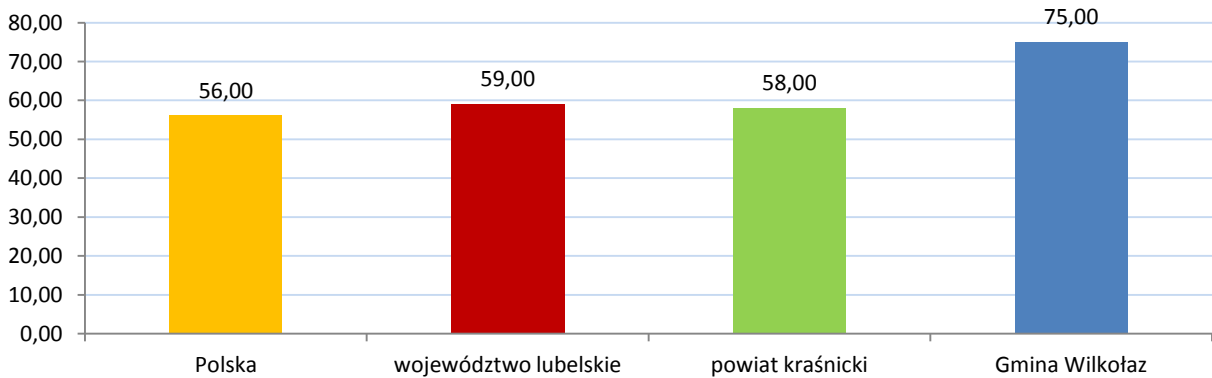
Średnio w szkołach podstawowych przypada 10 uczniów na komputer z dostępem do internetu, natomiast w gimnazjach na jeden komputer przypada 21 uczniów. Są to wskaźniki nieco lepsze niż w województwie i kraju, ale ciągle odbiegające od tego co jest notowane w innych regionach Unii Europejskiej.

Na terenie Gminy nie ma żadnej szkoły ponadgimnazjalnej, zarówno ogólnokształcącej jak i zawodowej. Młodzież do szkół średnich dojeżdża do Kraśnika, Urzędowa, Zakrzówka i Lublina.

Tabela 26. Charakterystyka Przedszkola Gminnego w Wilkołazie (stan na 2015 r.)

Nazwa i adres jednostki	Powierzchnia użytkowa przedszkola [w m ²]	Ilość pomieszczeń do nauki	Ilość przedszkolaków	Liczba nauczycieli
Przedszkole Gminne w Wilkołazie	305,50	4	85	8

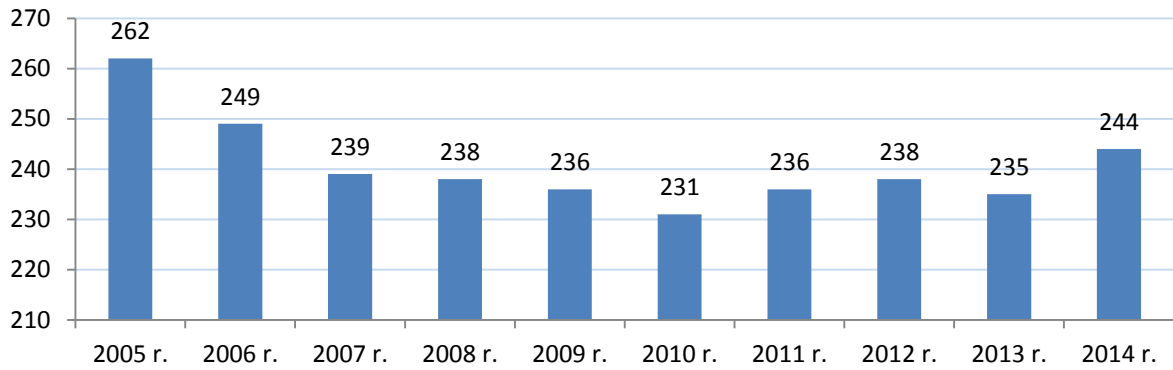
Wykres 41. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

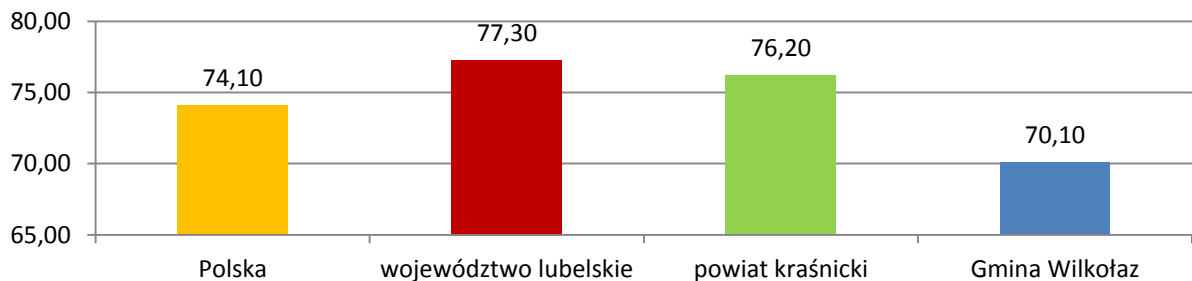
Wskaźnikiem obrazującym politykę społeczną i edukacyjną w gminie jest liczba dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2005 roku liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Wilkołaz wyniosła 262 dzieci, w 2014 roku – 244 dzieci. W latach 2005–2014 liczba dzieci w przedszkolach znacznie wahała się (wykres 42). Największa liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym była w 2005 r. (262 dzieci), najmniejsza w 2010 roku (231 dzieci). Biorąc pod uwagę odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym Gmina Wilkołaz wypada niekorzystnie porównaniu ze średnią dla Polski, województwa lubelskiego oraz powiatu kraśnickiego (wykres 43).

Wykres 42. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

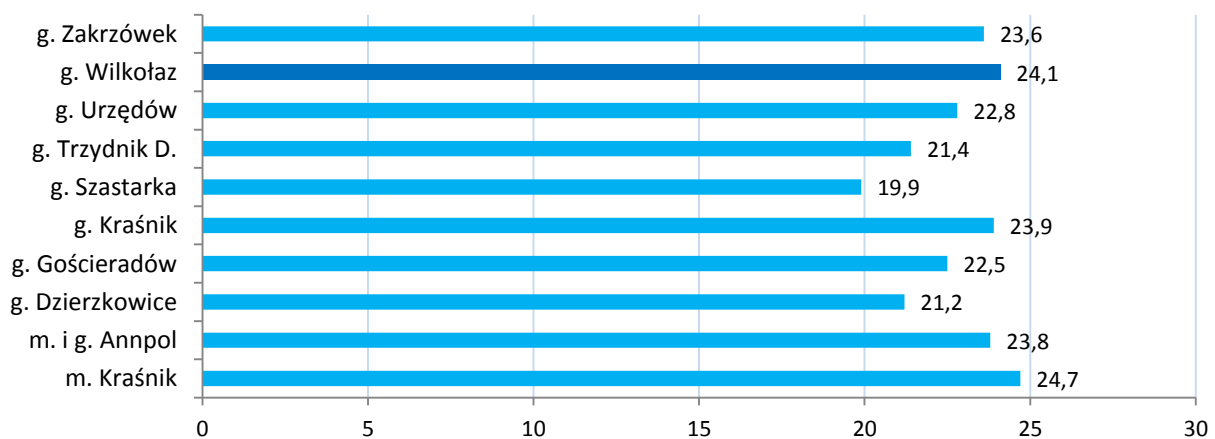
Wykres 43. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

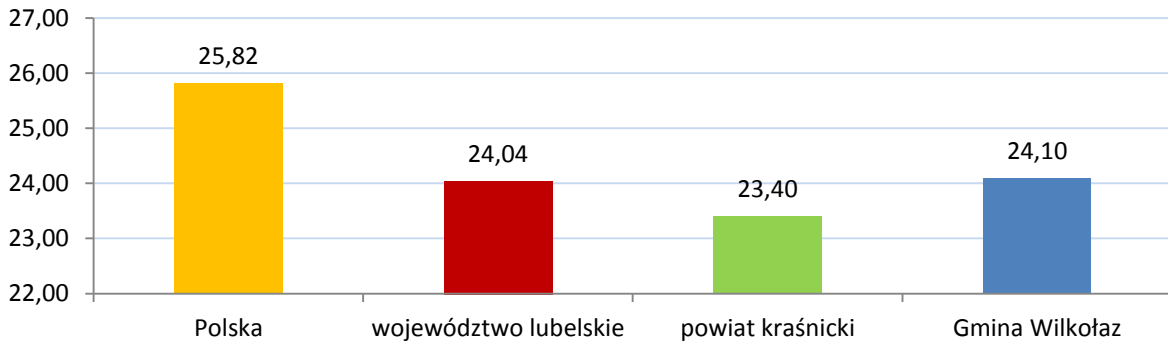
Jakość szkolnictwa w Gminie Wilkołaz obrazują średnie wyniki sprawdzianów w klasie 6 szkoły podstawowej, będące zakończeniem tego poziomu nauki. Porównując wyniki egzaminów dla kraju, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego oraz gmin ościennych (wykres 44) Gmina Wilkołaz wypadła bardzo korzystnie na tle innych jednostek terytorialnych. W 2013 roku średni wynik dla Gminy Wilkołaz był wyższy od wyniku dla województwa lubelskiego oraz powiatu kraśnickiego (wykres 45).

Wykres 44. Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 uczniów szkół podstawowych w gminach powiatu kraśnickiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

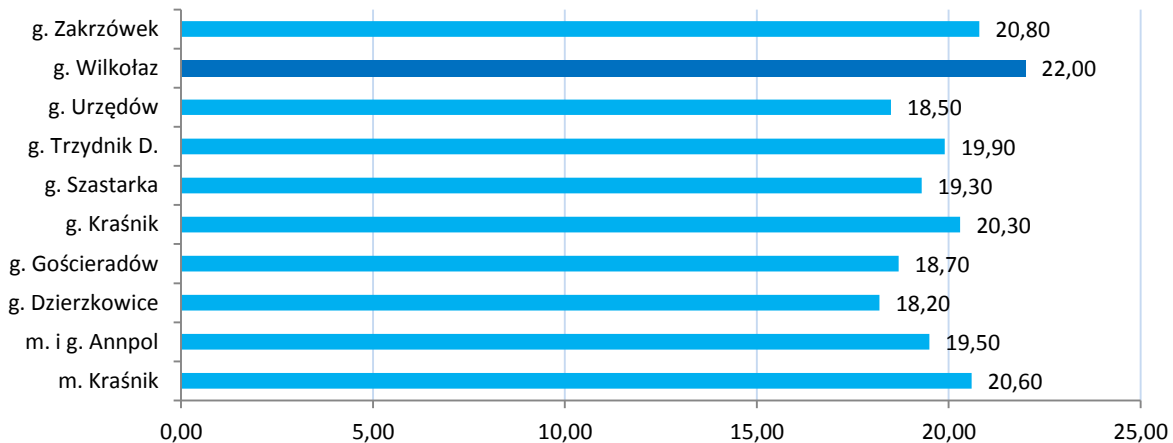
Wykres 45. Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 szkół podstawowych w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz (max liczba punktów 40)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

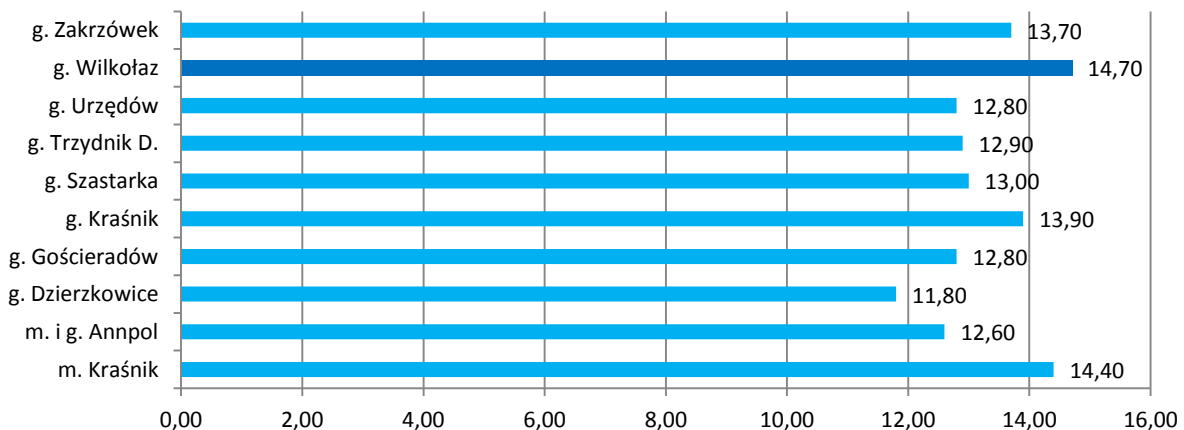
Kolejnym wskaźnikiem poziomu szkolnictwa są wyniki egzaminów gimnazjalnych. Gmina Wilkołaz w porównaniu do sąsiednich gmin z powiatu kraśnickiego wypada najkorzystniej.

Wykres 46. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - część humanistyczna - język polski

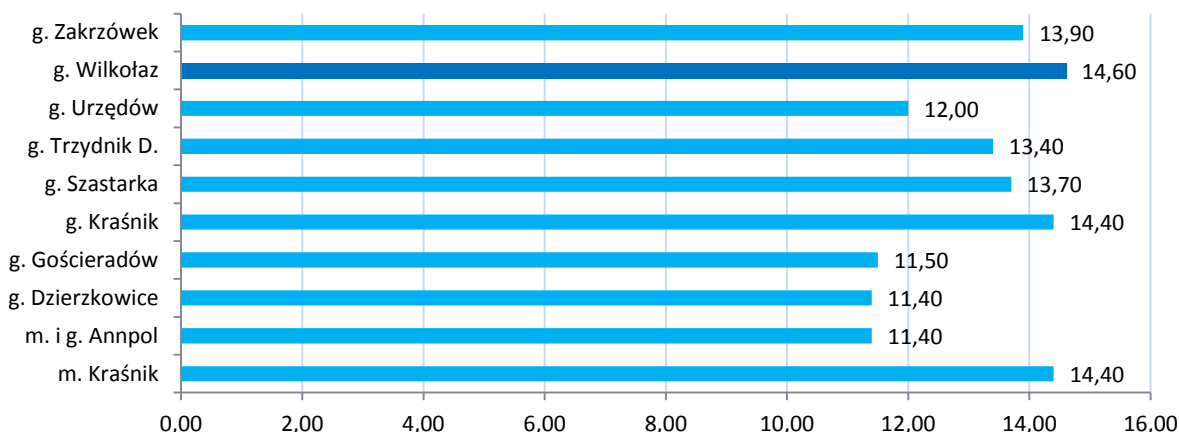
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

Wykres 47. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - matematyczno-przyrodnicza - przedmioty przyrodnicze

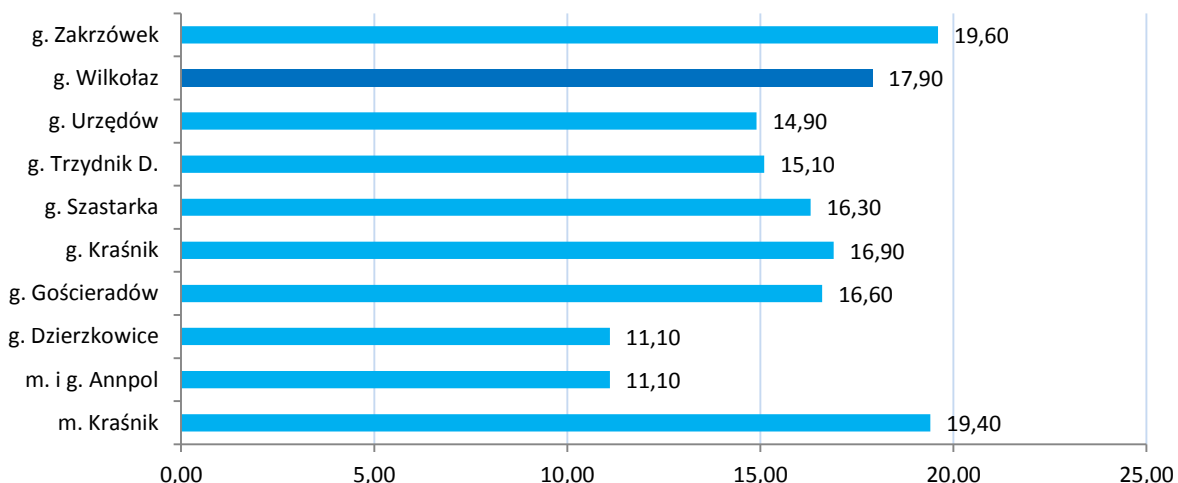
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

Wykres 48. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - matematyczno-przyrodnicza - matematyka

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

Wykres 49. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - język angielski (poziom rozszerzony)

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl

3.3. Kultura

Na terenie Gminy Wilkołaz nie ma Gminnego Ośrodka Kultury. Rozwój i upowszechnianie kultury opiera się o obiekty placówek oświatowych, tj. biblioteki, szkoły i remizy ochotniczych straży pożarnych.

Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkołazie według księgi inwentarzowej działa od 1949 roku i obsługuje czytelników z terenu Gminy. W skład Gminnej Biblioteki Publicznej wchodzi filia Gminnej Biblioteki w Pułankowicach i punkt biblioteczny mieszczący się w Wilkołazie Drugim. Księgozbiór Gminnej Biblioteki Publicznej wynosi 13 225 woluminów i jest systematycznie uzupełniany przy jednocześnie przeprowadzanych selekcjach.

Podstawowym celem działalności Bibliotek jest rozwijanie i zaspakajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa oraz uczestniczenie w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Rola Bibliotek jest w tym zakresie o tyle ważna, że na obszarze gminy nie funkcjonuje ośrodek kultury.

Ze zbiorów bibliotecznych korzystają przede wszystkim uczniowie szkół podstawowych i gimnazjum. Ważną grupę czytelników stanowią też osoby dorosłe. W ciągu 2014 roku wypożyczono ogółem 15 466 książek. Największą popularnością cieszy się, literatura piękna polska i obca. Najmłodszy czytelnicy mają swój oddzielny kącik z wydzieloną literaturą dziecięcą.

Gminna Biblioteka wyposażona jest również w czytelnię internetową, która stanowi istotny element w wyrównywaniu szans ludności wiejskiej w dostępie do wiedzy.

Tabela 27. Charakterystyka Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie

Księgozbiór	Ilość woluminów	Liczba woluminów zakupionych	Liczba ubytku	Czytelnicy zarejestrowani	Ogólna liczba wypożyczeń w ciągu roku
2005 r.	14 371	809	35	1 060	23 144
2006 r.	14 765	712	334	1 011	22 055
2007 r.	14 468	771	1 070	1 014	22 708
2008 r.	12 698	729	2 499	946	21 318
2009 r.	13 032	529	200	937	22 003
2010 r.	13 328	613	324	969	21 575
2011 r.	13 560	563	331	968	23 028
2012 r.	13 403	616	773	970	22 068
2013 r.	13 241	624	786	948	21 810
2014 r.	13 813	721	149	887	19 590
2015 r.	13 225	408	996	799	15 466

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

3.4. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Opieka społeczna

Opiekę społeczną na terenie Gminy Wilkołaz zapewnia Ośrodek Pomocy Społecznej. OPS w Wilkołazie jest jednostką organizacyjną gminy powołaną uchwałą nr XII/42/90 Gminnej Rady Narodowej w Wilkołazie w dniu 22.04.1990 r. Ośrodek prowadzi wiele działań mających na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Obowiązkiem osób korzystających z pomocy społecznej jest współdziałanie w rozwiązywaniu swojej trudnej sytuacji życiowej.

Z jego usług korzysta ok. 9% mieszkańców gminy. Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz finansowania posiłków dla dzieci. Ośrodek realizuje zarówno zadania własne, jak i zlecone Gminie z zakresu

opieki społecznej. Od 1 stycznia 2005 r. Ośrodkowi Pomocy Społecznej powierzono dodatkowe zadanie - wypłatę zasiłków rodzinnych i alimentacyjnych.

Tabela 28. Rodziny objęte pomocą społeczną (zadania własne i zlecone) w latach 2005 – 2014

Rok	Liczba rodzin	Łączna wysokość wydatkowanych środków w złotych (bez DPS)	Średnia wysokość świadczeń przypadających w roku na rodzinę
2005	136	153 106,00	1 125,78
2006	167	393 885,00	2 358,59
2007	140	203 358,00	1 452,56
2008	158	235 982,00	1 493,56
2009	170	245 241,00	1 442,59
2010	160	235 948,00	1 474,68
2011	160	253 952,00	1 588,20
2012	146	277 604,00	1 901,40
2013	169	312 574,00	1 849,55
2014	166	298 231,00	1 796,57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie

Tabela 29. Udzielona pomoc społeczna w latach 2005 – 2014

Rok	Ilość osób objęta pomocą	Ilość rodzin
2005	465	136
2006	537	167
2007	455	140
2008	508	158
2009	534	170
2010	472	160
2011	483	160
2012	448	146
2013	495	169
2014	475	166

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie

Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej przez OPS w Wilkołazie w 2014 r. były:

- ubóstwo (27,97%),
- długotrwała lub ciężka choroba (29,95%),
- bezrobocie (18,94%),
- niepełnosprawność (11,97%),
- ochrona macierzyństwa (4,52%),
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (4,44%),
- alkoholizm (1,74%).

Tabela 30. Powody przyznawania pomocy społecznej w roku 2006, 2010 i 2014

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
	2006 rok		2010 rok		2014 rok	
Ubóstwo	112	391	113	360	123	353
Sieroctwo	-	-	-	-	1	2
Ochrona macierzyństwa	10	70	0	0	11	57
Bezdomność	1	1	1	1	0	0
Niepełnosprawność	55	172	57	155	60	151
Bezradność	17	75	19	69	15	56
Bezrobocie	75	251	78	218	85	239
Długotrwała lub ciężka choroba	93	329	106	325	122	378
Alkoholizm	5	17	5	8	10	22
Narkomania	-	-	-	-	1	1
Inne	1	1	1	1	2	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie

Tabela 31. Środki na odpłatność gminy za Domy Pomocy Społecznej w latach 2005 – 2014

Rok	Ilość osób objęta pomocą	kwota
2005	3	15 024
2006	3	28 143
2007	7	67 340
2008	8	64 902
2009	6	66 868
2010	6	64 320
2011	6	73 523
2012	8	85 634
2013	9	134 413
2014	9	133 085

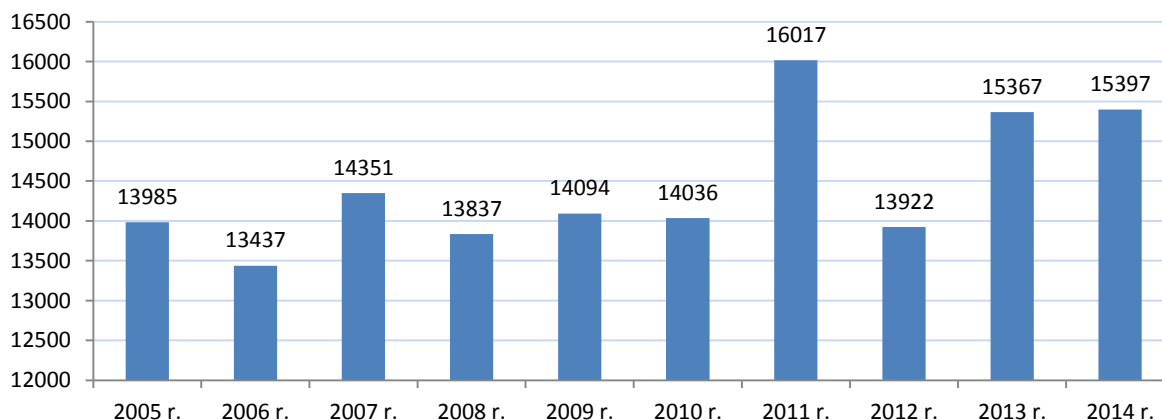
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wilkołazie

Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy Wilkołaz opiekę zdrowotną sprawuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, który posiada umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia na udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Pod opieką Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej znajduje się ok. 4 000 mieszkańców. Świadczenia udzielane są w zakresie lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki środowiskowo – rodzinnej, położnej podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki szkolnej oraz fizykoterapii. W budynku Ośrodka Zdrowia znajduje się apteka i gabinet stomatologiczny prowadzony przez NZOZ „Denmed”.

W 2014 r. Zakład Opieki Zdrowotnej udzielił 15 397 porad z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.

Wykres 50. Porady podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2005-2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

3.5. Dziedzictwo kulturowe

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Gmina Wilkołaz należy do gmin o małych zasobach zabytków. W rejestrze obiektów zabytkowych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figuruje tylko 5 obiektów, z których 3 koncentrują się w zespole kościoła parafialnego w Wilkołazie Pierwszym.

Tabela 32 zawiera dane o obiektach zabytkowych figurujących w rejestrze zabytków.

Tabela 32. Wykaz obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Data powstania	Nr rejestru
1.	Wczesnośredniowieczne Grodzisko	Zalesie	X w.	C/8
2.	Kościół paraf. P. w. Św. Jana Chrzciciela	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	1648-1653	A/431
3.	Ogrodzenie cmentarza przykościelnego	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	XVIII w.	A/431
4.	Drzewostan na terenie cmentarza przykościelnego	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	Pocz. XX w.	A/431
5.	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	Wólka Rudnicka	1914-1915 r.	A/1043

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Poniższa tabela 33 prezentuje dane o dobrach kultury nie wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 33. Ewidencja dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Data powstania	Nr ewidencji
1.	Kaplica z Figurą św. Jan Nepomucena	Wilkołaz Dolny	XIX w.	GEZ-9
2.	Młyn spalinowy	Wilkołaz Dolny	1881/1927/1938	GEZ-8
3.	Kapliczka z Figurą św. Katarzyny	Wilkołaz Pierwszy	k. XIX w.	GEZ-10
4.	Budynek Gminy	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	pocz. XX w.	GEZ-4
5.	Cmentarz parafialny „były”	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	I poł. XIX w.	GEZ-5
6.	Cmentarz parafialny „stary”	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	poł. XIX w.	GEZ-6
7.	Cmentarz parafialny „nowy”	Wilkołaz Pierwszy (obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny)	1926	GEZ-7
8.	Mogiła Wojenna z I wojny światowej	Ostrów	I Wojna Św.	GEZ-12

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

3.6. Turystyka

Dzisiejszy krajobraz Gminy w głównych zarysach ukształtował się na początku XIX wieku, kiedy dokonywało się wylesienie Gminy i kiedy zakończył się proces kształtowania rdzenia układu osadniczego. Największe walory krajobrazowe, tj. dolina, wąwozy, wzgórza występują w zachodniej części gminy w rejonie miejscowości Zalesie-Ostrów.

Do atrakcyjnych pod względem faunistycznych obszarów na terenie Gminy należy dolina rzeki Urzędówki oraz kompleksy leśne w północnej i południowej części Gminy. Część północna Gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym. Podstawowy układ ekologiczny gminy stanowi dolina rzeki Urzędówki, którą można utożsamić z lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym wyżej wymienione obszary chronionego krajobrazu. Dolina ta łączy korytarze ekologiczne położone w północnej i południowej części gminy tworząc sieć ekologiczną województwa.

Jako ciekawy element krajobrazu wyróżnia się pozostałości alei lipowej prowadzącej z Kościoła w Wilkołazie Drugim do folwarku dolnego.

3.7. Sport, wydarzenia sportowe i rekreacja

Sport

Sport i rekreacja to czynniki kształtowania zdrowia i osobowości, rozwijania nawyków i prozdrowotnych postaw, a także wartościowa forma spędzania czasu wolnego. Sport coraz częściej traktowany jest jako jedna z wartości kulturowych, mających duży wpływ na rozwój człowieka, jego zdrowie i jakość życia.

Formy upowszechniania i uprawiania kultury fizycznej muszą być odpowiednio dobierane do wieku i indywidualnych możliwości i potrzeb. Szczególnie istotne znaczenie, ze względu na istniejący zły stan zdrowia dzieci i młodzieży ma rozwój wychowania fizycznego już w przedszkolach, a następnie w szkołach.

Na terenie Gminy Wilkołaz działalność prowadzi 3 kluby sportowe:

- Klub Sportowy „Unia Wilkołaz”
- Klub sportowy LKS „Perła Rudnik”
- WKS „Wilki Wilkołaz”

„Unia Wilkołaz” występuje w lubelskiej klasie okręgowej i swoje mecze rozgrywa na zmodernizowanym stadionie w Wilkołazie Pierwszym.

Ludowy Klub Sportowy „Perła Rudnik” powstał w 2005 roku. Podstawowym celem działalności klubu jest propagowanie, rozwijanie kultury fizycznej, głównie sportów masowych w środowisku wiejskim. Działania klubu to organizowanie: sportowych zajęć szkoleniowych, zawodów piłkarskich oraz imprez rekreacyjnych. Klub prowadzi sekcje piłki nożnej, bierze udział w rozgrywkach ligowych na szczeblu województwa lubelskiego. W Lubelskim Związku Piłki Nożnej LKS Perła Rudnik ma zarejestrowanych 29 zawodników. W treningach dodatkowo bierze udział 15 juniorów. „Perła Rudnik” występuje w lubelskiej klasie B i ma duże szanse na awans do wyższej ligi.

Wielosekcyjny Klub Sportowy Wilki Wilkołaz powstał w 2015 r. Celem Klubu jest planowanie i organizowanie życia sportowego wszystkim chętnym i zainteresowanym oraz angażowanie do różnorodnych form aktywności ruchowej. Głównym założeniem jest uczestniczenie w imprezach sportowych oraz organizowanie działalności sportowej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zdrowotnych. Zadaniem Klubu jest kształtowanie pozytywnych cech charakteru i osobowości poprzez uczestnictwo w realizacji zadań sportowych, promocja dorobku sportowego zawodników oraz przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży.

Klub od początku działalności prowadzi sekcję piłki siatkowej, a od niedawna także sekcję biegową.

WKS ściśle współpracuje z Zespołem Szkół w Wilkołazie

Wydarzenia sportowe

Na stałe do kalendarza imprez sportowych wpisały się:

- Grand Prix Wilkołaza w Warcabach 100-polowych. Grand Prix rozgrywane jest w 4 jednodniowych otwartych turniejach. Rozgrywki rozpoczynają się w grudniu, a kończą w marcu następnego roku. Wyłaniają jednocześnie medalistów mistrzostw Gminy Wilkołaz. Każdego roku cieszą się dużą popularnością.
- Otwarte Mistrzostwa Powiatu Kraśnickiego w Warcabach 100-polowych są rozgrywane w Zespole Szkół w Wilkołazie zazwyczaj w czerwcu. Mistrzostwa mają długoletnią tradycję i przyciągają wielu pasjonatów gry w warcaby.
- Mistrzostwa Szachowe Powiatu Kraśnickiego. Celem turnieju jest popularyzacja gry w szachy, rozwijanie zainteresowań szachowych oraz organizacja wolnego czasu i zapewnienie rozrywki wszystkim uczestnikom.
- Bieg Uliczny to sportowo-rekreacyjna impreza rozgrywana w maju. Uczestnikami są nie tylko uczniowie miejscowych szkół, ale również osoby dorosłe nie będące mieszkańcami Gminy. Bieg rozgrywany jest w różnych kategoriach wiekowych.
- Memoriał Kolarski im. Józefa Kłoca poświęcony jest pamięci tragicznie zmarłego kolarza LZS Wilkołaz. Józef Kloc urodził się w 17.09.1935 roku w Wilkołazie Pierwszym. Był założycielem, instruktorem, a przede wszystkim czynnym zawodnikiem sekcji kolarskiej LZS Wilkołaz. Dzięki jego zaangażowaniu kolarstwo szosowe zostało rozpropagowane wśród mieszkańców Gminy, a sekcję wyposażono w sprzęt kolarski. Mordercza praca treningowa tego zawodnika została dostrzeżona przez Radę Główną LZS, dzięki czemu Józefa Kłoca w marcu 1960 roku powołano na zgrupowanie kadry LZS, przygotowującej się do Wyścigu Pokoju oraz Wyścigu Dookoła Polski. 4 kwietnia 1960 roku podczas sprawdzianu czasowego na drodze doszło do wypadku, w którym Józef Kloc zginął. Ta niespodziewana śmierć przerwała krótką, pięknie zapowiadającą się karierę młodego sportowca. Wyścig organizowany jest od lat i przyciąga wielu zawodników w różnych kategoriach wiekowych, którzy ścigają się po malowniczej trasie Wilkołaz Trzeci-Wilkołaz Dolny-Ostrów-Ewunin-Wilkołaz Dolny-Wilkołaz Drugi. W memoriale biorą udział niestowarzyszeni, którzy w ramach przejazdu „Rowerem po zdrowie” pokonują 14,5 km.

Tego typu imprezy integrują mieszkańców oraz gromadzą wielu uczestników i sympatyków imprez sportowych.

Rekreacja

Gmina posiada ogólnodostępny, bezpłatny kompleks boisk sportowych, gdzie można rozegrać mecz piłki nożnej, piłki plażowej, tenisa ziemnego, badmintona lub siatkówki.

Atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji jest zbiornik wodny sąsiadujący z kompleksem boisk. W porze wiosenno-letniej są tu warunki do obserwacji przyrody, gry w szachy, spacerów i wędkowania. Osoby ceniące ruch na świeżym powietrzu mogą zwiedzać piękne zakątki gminy na rowerach, lub uprawiając Nordic Walking spacerując po okolicznych lasach.

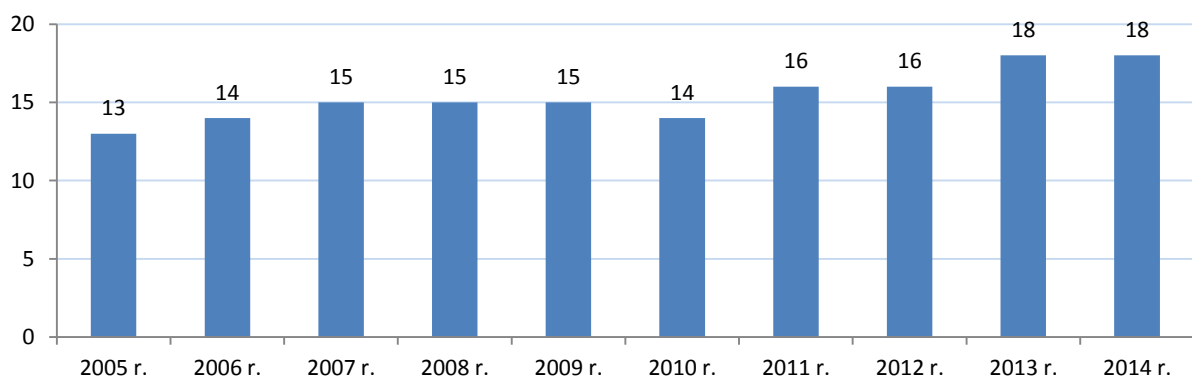
Ciekawą atrakcją turystyczną naszej Gminy są stadniny koni w Rudniku Szlacheckim i Ostrowie. Ich właściciele oferują między innymi naukę jazdy konnej, przejażdżki bryczkami, a w okresie zimowym organizację kuligów.

W centrum Wilkołaza znajdują się placówki handlowe oraz zajazd „Stolnik” oferujący codziennie przekąski i ciepłe posiłki. Kilka kilometrów dalej przy drodze krajowej nr 19 w Pułankowicach swoje usługi gastronomiczne w szczególności dziczyznę i hotelarskie świadczy zajazd „Marta”.

3.8. Organizacje i stowarzyszenia społeczne

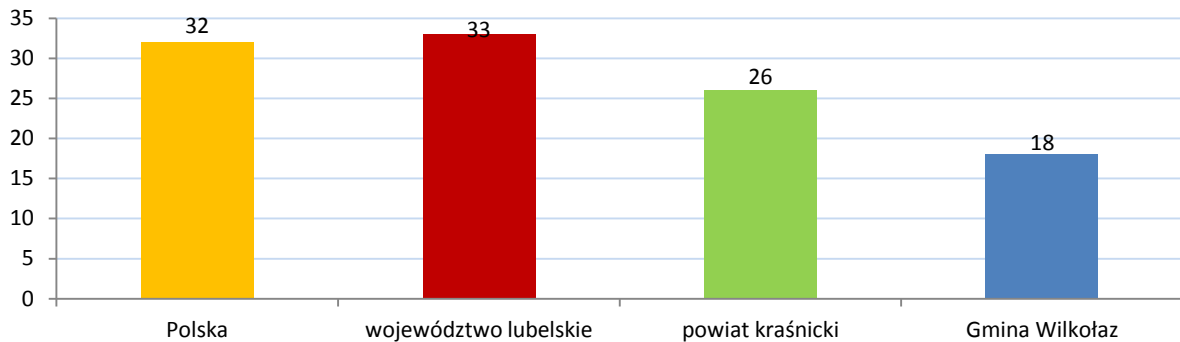
Lata 2005–2015 na terenie Gminy Wilkołaz to stały wzrost liczby funkcjonujących fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W 2005 r. ich liczba wynosiła 13, natomiast w 2014 roku - 18 (wykres 51). Wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy od średniej dla Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego (wykres 52).

Wykres 51. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 52. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Organizacje i stowarzyszenia społeczne działające na terenie Gminy Wilkołaz stanowią bardzo ważny element życia kulturalnego i społecznego lokalnej społeczności. Zgodnie ze swoimi celami prowadzą one bardzo różnorodną działalność na rzecz mieszkańców Gminy. Wśród podejmowanych przez organizacje społeczne działań warto jest aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego, promowanie Gminy Wilkołaz oraz regionu i jego mieszkańców, wspieranie rozwoju kulturalno-sportowego i oświatowego, ochrona dziedzictwa kulturowego na rzecz zachowania lokalnej historii i tradycji, ochrona przeciwpożarowa i udział w akcjach ratowniczych.

Stowarzyszenia i organizacje działające na terenie Gminy Wilkołaz:

- 1) OSP Wilkołaz
- 2) OSP Ewunin
- 3) OSP Ostrów
- 4) OSP Pułankowice
- 5) OSP Wólka Rudnicka
- 6) OSP Zalesie
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich w Wilkołazie Drugim
- 8) Koło Pszczelarzy w Wilkołazie
- 9) Stowarzyszenie Przyjaciół Wilkołaza
- 10) Młodzieżowa Orkiestra Dęta Wilkołaz
- 11) Kółko Rolnicze w Wilkołazie Trzecim

4. Uwarunkowania środowiskowe

Środowisko przyrodnicze to ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze, świat roślinny i zwierzęcy, a także krajobraz znajdujący się w stanie naturalnym, jak też przekształcony w wyniku działalności człowieka.

Walory krajobrazowe środowiska to wartości ekologiczne, estetyczne, widokowe i kulturowe terenu oraz związane z nimi elementy przyrodnicze ukształtowane przez przyrodę lub w wyniku działalności człowieka.

4.1. Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym teren Gminy Wilkołaz budują utwory trzeciorzędowe (piaskowce i wapienie). Na utworach trzeciorzędowych zalegają utwory czwartorzędowe reprezentowane przez piaski morenowe i fluwioglacjalne oraz lessy. W dolinie rzeki Urzędówki występują mady i piaski rzeczne oraz torfy.

Gmina leży na pofałdowanej, słabo zalesionej wierzcholinie lessowej, rozciętej doliną rzeki Urzędówki. Niemal na całej powierzchni gminy zalegają akumulacyjne pokłady lessu – materiał pochodzenia eolicznego z okresu zlodowacenia środkowopolskiego o zróżnicowanej miąższości, przykrywają one osady w postaci piasków, rzadziej żwirów. Utwory trzeciorzędowe zalegają na utworach skały wapiennej, której górna część występuje w postaci gliniastej zwietrzliny. Bardzo podatna na erozyjne działanie wód powierzchniowych warstwa lessu sprzyja wytworzeniu na całym obszarze płytkich wąwozów. Najwięcej wykształciło się w zachodniej części gminy, gdzie pokrywa lessowa jest najgrubsza. Na południu gminy w okolicach wsi Pułankowice oraz w lokalnych obniżeniach, w sąsiedztwie cieków wodnych występują niewielkie powierzchniowe osady fluwioglacjalne i aluwialne, wykształcone głównie w postaci utworów pyłowych. W dolinie rzeki Urzędówki występują na powierzchni osady holocenijskie w postaci zwykłych i ilastych oraz torfów zamulonych materiałem mineralnym. Najbardziej zróżnicowana rzeźba terenu występuje w zachodniej części gminy w obrębach: Ewunin, Wilkołaz Dolny, częściowo Zalesie i Ostrów oraz w sąsiedztwie rzeki Urzędówki.

4.2. Morfologia

Gmina Wilkołaz leży na obszarze Wzniesień Urzędowskich, subregionu położonego w południowo-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej. Niewielki północno-wschodni fragment gminy znajduje się w obrębie Wyniosłości Kiełczewskiej. Na obszarze gminy wyróżnia się trzy typy rzeźby: wierzchowiny kredowe pokryte lessem położone na wysokości ok. 230-250 m

n.p.m., powierzchnie denudacyjne położone na wysokości 200-230 m n.p.m., terasy zalewowe rzeki Urzędówki i jej bezimiennych dopływów.

W rzeźbie terenu główną uwagę zwraca dolina Urzędówki od miejscowości Zdrapy do Ostrowa o cechach typowej doliny erozyjno-denudacyjnej i charakterystycznymi dla gminy wąwozami. Najwyżej wyniesiony teren na wysokości 263 m n.p.m. znajduje się w okolicy wsi Borkowizna w sąsiedztwie z gminą Strzyżewice, najniższy położony teren znajduje się w zachodniej części gminy w dolinie rzeki Urzędówki w rejonie wsi Ostrów – 195 m n.p.m. Deniwelacje terenu na obszarze gminy wynoszą ok. 70 m.

4.3. Klimat

Gmina Wilkołaz zaliczana jest do lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej, odznaczającej się między innymi najwyższymi w regionie wartościami usłonecznienia względnego w okresie letnim. Pomimo długiego okresu wegetacyjnego (218 dni) i dość dużych średniorocznych opadów (614 mm) istotną barierą dla intensyfikacji rolnictwa są niekorzystne warunki wodne (minimalne zdolności retencyjne zlewni Urzędówki wskutek wylesienia).

4.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Wilkołaz charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem form występowania wód powierzchniowych. Sieć rzeczna gminy jest słabo rozwinięta. Przeważająca część gminy znajduje się w zlewni rzeki Urzędówki, prawostronnego dopływu rzeki Wyżnicy oraz jej bezimiennego prawego dopływu. Swój początek Urzędówka bierze z licznych wysięków i podmokłości w okolicy Rudnik Szlachecki (gdzie znajdują się źródła), zaś jej dopływ z okolicy wsi Obroki.

W najbardziej wysuniętej na północny wschód części gminy bierze swój początek rzeka Sobieszczanka (dopływ Krężniczanki) należąca do zlewni Bystrzycy. Przez wschodni obszar gminy (wzdłuż granic z gminami Strzeszkowice i Zakrzówek) przebiega o kierunku południkowym dział wodny II rzędu pomiędzy zlewnią rzeki Wyżnicy (dopływ Wisły) a zlewnią rzeki Bystrzycy (dopływ Wieprza).

Wody podziemne

Wody podziemne w obrębie gminy związane są z utworami czwartorzędu i kredy.

4.5. Surowce mineralne

Surowce mineralne występujące na terenie Gminy Wilkołaz związane są z utworami wieku kredowego i czwartorzędowego. Występują one na powierzchni lub pod niewielkim nadkładem. Przeprowadzone prace badawcze geologiczno-poszukiwawcze doprowadziły do udokumentowania występowania kruszyw naturalnych, gliny, torfu oraz margli.

Dane zawierające informacje o ilościach surowców mineralnych znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 34. Charakterystyka surowców mineralnych występujących na terenie Gminy Wilkołaz

L.p.	Nazwa złoża	Miejsce występowania
1.	Kruszywa naturalne: - piaski wodnolodowcowe	Złoże nieeksploatowane. Zasoby szacunkowe i perspektywiczne: <ul style="list-style-type: none"> ▪ obszar Wilkołaz Drugi – ok. 624 000 ton, ▪ obszar Kol. Rudnik Szlachecki – ok. 120 000 ton. Złoża te są nieprzydatne dla przemysłu materiałów budowlanych, ze względu na niewielkie zasoby, małą miąższość, drobne uziarnienie, zapylenie i domieszki iglaste. Złoża mogą być stosowane dla potrzeb drogownictwa.
2.	Surowce ilaste	Złoże znajduje się w Wilkołazie Dolnym, złożo eksploatowane jest do produkcji cegły. Złoże może być stosowane do produkcji cegły lub jako klinkier drogowy.
3.	Torfy	Złoże znajduje się w dolinie rzeki Urzędówki w Wilkołazie Dolnym. Złoże udokumentowane C ₁ (1964) jako torf opałowy, średnia miąższość złoża ok. 3 m.
4.	Margle	Złoże znajduje się w Wilkołazie II. Złoże udokumentowane C ₁ (1989) może być stosowane do produkcji wapna nawozowego.

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Studium Ekologii Krajobrazu

4.6. Gleby

Na terenie Gminy Wilkołaz w pokrywie glebowej obszaru pozadolinowego dominują gleby wykształcone z utworów lessopodobnych. Pod względem typologicznym dominują gleby pseudobielicowe i brunatne pochodzenia lessowego. Natomiast w dolinie rzeki Urzędówki występują niewielkimi płatami mady, czarne ziemie oraz gleby glejowe.

Na terenie Gminy grunty orne I klasy bonitacyjnej nie występują. Bonitacja gruntów ornych w Gminie przedstawia poniższa tabela 35.

Tabela 35. Grunty orne wg klas bonitacyjnych

Klasa gruntów	Grunty rolne	Powierzchnia Gminy
	ha	%
I	-	-
II	228	3,47
III	-	-
IIIa	3 177	48,41
IIIb	2 224	33,89
IV	-	-
IVa	818	12,46
IVb	100	1,52
V	15	0,23
VI	1	0,02
Vlz	-	-
Razem:	6 563	100

Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz. Studium Ekologii Krajobrazu. Lublin 1999 r.

4.7. Lasy

Gmina Wilkołaz nie jest zasobna w grunty leśne. Lasy znajdują się jedynie na obrzeżach południowych i północnych gminy. Środkowa część Gminy jest bezleśna oraz intensywnie wykorzystywana rolniczo.

Na terenie Gminy Wilkołaz grunty leśne zajmują powierzchnię 909,15 ha, w tym lasy stanowią 907,22 ha. Gmina Wilkołaz z lesistością wynoszącą 11,1% jest jedną z czterech najmniej lesistych gmin powiatu kraśnickiego i charakteryzuje się dużo mniejszą lesistością niż powiat kraśnicki (20,5%) i województwo lubelskie (22,4%).

4.8. Flora

Na terenie Gminy Wilkołaz stwierdzono występowanie 24 rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym:

- 7 gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową,
- 6 gatunków objętych ochroną częściową,
- 11 gatunków, których występowanie na obszarze Wyżyny Lubelskiej jest rzadkie.

Do gatunków objętych ścisłą ochroną należą: barwinek pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, orlik pospolity, parzydło leśne, podkolan biały, wawrzynek wilczełyko.

Do gatunków objętych ochroną częściową należą: kalina koralowa, konwalia majowa, kopytnik pospolity, kryszyzna pospolita, pierwiosnek lekarski, przytulina wonna.

Do gatunków rzadkich należą: bez koralowy, jemięta pospolita, korzeniówka pospolita, narecznica mocna, pieprzyca gęstokwiatowa, rzęsa garbata, wgłębka wodna, sierpik barwierski, starzec Fuchsa, stokłosa żytnia, szczaw brodaty, tymotka Bohemera, żabieniec lancetowaty.

4.9. Fauna

Gmina Wilkołaz należy do rejonów województwa lubelskiego, które nie odznaczają się specjalnie atrakcyjnymi terenami dla fauny. Do obszarów atrakcyjnym pod względem faunistycznym w gminie należy dolina rzeki Urzędówki i kompleksy leśne północnej i południowej części Gminy.

Do najrzadszych i najcenniejszych gatunków ptaków należą pójdzka, trzmielojad, jastrząb, kruk i przepiórka. Na obszarze Gminy znajdują się gatunki zagrożone wyginięciem, należą to nich: bocian biały i ortolan.

4.10. Formy ochrony przyrody

Na formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody składają się parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszar Gminy Wilkołaz znajduje się w Ekologicznym Systemie Obszarów Chronionych województwa lubelskiego i objęty jest wielkoprzestrzennymi i indywidualnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu.

Część północna Gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym łączącego Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Podstawowy układ ekologiczny Gminy stanowi dolina rzeki Urzędówki, którą można utożsamić z lokalnym korytarzem ekologicznym łączącym ww. obszary chronionego krajobrazu. Dolinę rzeki Urzędówki można uznać jako potencjalny ciąg do uwzględnienia w powiązaniach z ESOCh. Dolina ta łączy korytarze ekologiczne położone w północnej i południowej części gminy tworząc sieć ekologiczną województwa.

Pomniki przyrody

Na terenie Gminy Wilkołaz występuje 4 pomniki przyrody. Dane o pomnikach przyrody prezentuje tabela 36.

Tabela 36. Pomniki przyrody na terenie Gminy Wilkołaz

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Miejsce występowania
1.	Lipa drobnolistna o obwodzie 456 cm	Posadzona na miejscu spalonego kościoła Obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Pierwszy (obecnie działka prywatna).
2.	Lipa drobnolistna o obwodzie 450 cm	Na działce prywatnej Nr 597 w obrębie ewidencji gruntów Wilkołaz Pierwszy.
3.	Dąb szypułkowy o obwodzie 333 cm	Koło plebanii i Kościoła Rzymsko-Katolickiego. Obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Poduchowny.
4.	Wiąz szypułkowy o obwodzie 360 cm	W pobliżu wiaduktu kolejowego w Wilkołazie Trzecim. Działka gminna obręb ewidencji gruntów Wilkołaz Trzeci.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

Lasy ochronne

Na obszarze Gminy wyróżniono kategorie lasów ochronnych: gleboochronne i wodoochronne. Lasy gleboochronne mają chronić siedliska najsłabsze, narażone na erozję wietrzną i inne formy dewastacji. Lasy wodoochronne zabezpieczają mają siedliska wilgotne i związane z nimi biocenozy leśne. Ochrona tych siedlisk jest również ważna dla utrzymania retencji wodnej i poprawy bilansu wodnego w skali zlewni.

Powierzchnia projektowanych lasów ochronnych w Gminie Wilkołaz jest stosunkowo niewielka. Za wodoochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las o charakterze łągu olchowego w dolinie rzeki Urzędówki we wsi Wólka Rudnicka,
- las o charakterze łągu olchowego i częściowo olsu w Obrokach wzdłuż rzeki Sobieszczanki,

Za lasy gleboochronne winny być uznane następujące fragmenty lasów:

- las dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy na północ od Wilkołaza Dolnego, porastający rędziny wytworzone z margli (występują tu bardzo liczne lejki krasowe),
- las i zarośla gądowne porastające zbocza i wąwozy nad drogą do Ewunina,

- las Krzywda koło Osin, dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy,
- las Dębina koło Rudnika Szlacheckiego, dębowo-grabowy o charakterze świetlistej dąbrowy,

Lasy wokół miast (do 10 km):

- wzdłuż drogi Lublin – Kraśnik na południe od Rudnika Kol.
- w pobliżu Pułankowic,
- las koło Kol. Ostrów.

5. Wnioski i rekomendacje z analizy uwarunkowań społeczno-gospodarczych

1. Obszar: UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE I INFRASTRUKTURALNE

- 1) Położenie Gminy Wilkołaz może być zarówno pozytywnym, jak i negatywnym czynnikiem jej rozwoju. Bliskie sąsiedztwo miasta powiatowego Kraśnika oraz stolicy regionu Lublina oraz trzech stref ekonomicznych w Kraśniku (SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA EURO-PARK MIELEC – PODSTREFA Kraśnik, www.strefainwestycji.eu), Janowie Lubelskim (Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN - Janowska Strefa Inwestycyjna „Borownica”) <http://www.janowlubelski.pl/dla-inwestorow>) oraz w Lublinie (SPECJALNA STREFA EKONOMICZNA EURO-PARK MIELEC – PODSTREFA LUBLIN, www.lublin.eu/biznes-i-nauka/inwestorzy/specjalna-strefa-ekonomiczna) – może spowodować spadek liczby zakładanych firm na terenie gminy, ale jednocześnie tworzyć potencjalne miejsca pracy w gminach niedalekim sąsiedztwie. Ponadto dogodne skomunikowanie Gminy Wilkołaz w kierunku Lublina-Warszawy oraz Rzeszowa (planowana budowa drogi ekspresowej S19) może spowodować odpływ mieszkańców, nie tylko rozumiany jako ujemne saldo migracji, ale również w zakresie wydatkowanej ilości pieniędzy. Jeżeli nastąpi spadek ilości kupowanych produktów i usług na terenie powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz, będziemy mieć do czynienia ze spadkiem ilości pieniądza w obiegu na terenie Gminy, a co za tym idzie – z mniejszymi dochodami mieszkańców i wpływami do budżetu gminy z tytułu podatków. **Gmina Wilkołaz powinna systematycznie podnosić atrakcyjność inwestycyjną poprzez wyznaczenie i uzbrajanie terenów pod inwestycje, wdrażanie kompleksowych systemów wsparcia lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie preferencyjnych warunków przyciągania inwestorów zewnętrznych, opracowanie i promowanie oferty inwestycyjnej. W innym przypadku może zostać „sypialnią” dla większych ośrodków dających zatrudnienie.**
- 2) Zły stan techniczny dróg gminnych, braki w uzbrojeniu dużej części terenów gminy w infrastrukturę techniczną - w szczególności drogową i wodno-kanalizacyjną, braki w rozwoju infrastruktury społecznej są i będą jedną z głównych barier w rozwoju Gminy i dobrego standardu życia jej mieszkańców. **Gmina Wilkołaz powinna kontynuować z równą aktywnością jak w ostatnich latach budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury drogowej, komunalnej i społecznej, poprzez budowę, rozbudowę i modernizację dróg gminnych, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, obiektów oświatowych i kulturalnych oraz dalsze zagospodarowywanie i urządzenie przestrzeni mieszkalnych, inwestycyjnych i rekreacyjnych.**

- 3) Kolejnym niezmiernie ważnym aspektem obok dostępu do podstawowej infrastruktury technicznej (drogowej, komunalnej) - jest dostęp do nowoczesnych i szybkich technologii informacyjno-komunikacyjnych. **Gmina powinna zadbać we współpracy w województwie lubelskim i powiatem kraśnickim o dalszy rozwój dostępności do technologii informacyjno-komunikacyjnych, poprzez zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu, budowę i rozwój systemów informacji przestrzennej, zwiększanie dostępności do usług publicznych przy wykorzystaniu Internetu i innych nowoczesnych technologii, wraz z budową kompetencji cyfrowych mieszkańców.**

2. Obszar: UWARUNKOWANIA GOSPODARCZE I FINANSOWE

- 1) Gmina Wilkołaz podobnie jak powiat kraśnicki i województwo lubelskie charakteryzuje się niskim rozwojem gospodarczym i słabą atrakcyjnością inwestycyjną – obrazem tego jest niekorzystna sytuacja w sferze podmiotów gospodarczych oraz niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Wszystkie analizowane wartości wskaźników – mała liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, nowo powstających firm oraz podmiotów zarejestrowanych przypadających na osoby w wieku produkcyjnym, świadczą o niewielkiej aktywności gospodarczej mieszkańców i jednocześnie o niewystarczających działaniach wspierających przedsiębiorczość. Na rynku pracy przejawia się to wysokim poziomem bezrobocia. Niewystarczająca liczba miejsc pracy oraz niewielkie średnie wynagrodzenie wpływa negatywnie na ilość pieniądza w obiegu lokalnym oraz na dochody własne uzyskiwane przez samorządy. **Konieczne jest więc podjęcie działań, które będą zarówno aktywizować lokalną społeczność, jak również tworzyć zachęty do rozwoju przedsiębiorczości. Jednymi z najważniejszych kierunków działań Gminy w obszarze GOSPODARKA powinno być wspieranie we współpracy z powiatem kraśnickim doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, organizowanie kursów przekwalifikowujących, doradztwo zawodowe, dostosowywanie systemu edukacji do potrzeb lokalnego rynku pracy, wykorzystywanie nowoczesnych form szkoleniowych (np. e-learningu), wspieranie w efektywnym wykorzystywaniu środków UE przez lokalnych przedsiębiorców. Pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy powinno mieć także wzmocnienie sektora ekonomii społecznej.**
- 2) Gmina jest obszarem typowo rolniczym, co związane jest z dużymi kompleksami gleb o dobrej przydatności rolniczej, które mogą być wykorzystywane do pod uprawę najcenniejszych upraw polowych. W związku z tym rolnictwo jest głównym źródłem zatrudnienia oraz utrzymania dla większości mieszkańców. Sprzyjające warunki naturalne stwarzają duże możliwości wytwarzania wysokiej jakości żywności oraz funkcjonowania

gospodarstw ekologicznych, które przyczyniać się będą również do rozwoju bazy usług turystycznych, związanych z walorami przyrodniczymi gminy. Niestety zdecydowana większość gospodarstw rolnych to gospodarstwa niskodochodowe i produkuje wyłącznie na własne potrzeby. **Gmina Wilkołaz powinna podejmować działania wspierające procesy restrukturyzacji gospodarstw rolnych oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji oraz integracji produkcji rolnej, poprzez wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego oraz powstawania punktów sprzedaży detalicznej i hurtowej produktów rolnych, wspieranie inicjatyw współpracy rolników (zrzeszanie się w grupy producenckie, powiązania klastrowe), wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego, wyposażanie poszczególnych sołectw w infrastrukturę drogową, komunalną, społeczną i energetyczną.**

- 3) Niezwykle istotnym czynnikiem mającym wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy są inwestycje realizowane z funduszy zewnętrznych, w tym unijnych. W latach 2006–2015 na terenie Gminy Wilkołaz zrealizowano 50 projektów dofinansowanych z środków zewnętrznych, w tym 26 indywidualnych projektów unijnych z: Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz 2 indywidualne projekty z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2014. Ponadto Gmina Wilkołaz w ramach projektów partnerskich zrealizowała 2 projekty z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 oraz 1 projekt z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013. Pozostałe projekty zrealizowane zostały dzięki pozyskaniu środków z funduszy krajowych. Wartość projektów dofinansowanych ze środków zewnętrznych na 1 mieszkańca gminy przekroczyła 1 600 zł. **Gmina powinna dalej korzystać z funduszy unijnych, pozyskując jak najwięcej środków zewnętrznych na projekty infrastrukturalne i społeczne w ramach nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020.**
- 4) Analiza budżetu za ostatnie 10 lat wskazuje na dość stabilną ogólną sytuację finansową Gminy. Z roku na rok dzięki pozyskiwaniu dużych środków zewnętrznych, w tym UE, rosły dochody ogółem do budżetu Gminy Wilkołaz. W 2014 r. osiągnęły rekordową wartość ponad 18 mln zł. Niemniej jednak w dochodach na 1 mieszkańca Gmina nadal wypada znacznie poniżej średniej dla naszego kraju, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego. Ponadto maleje udział dochodów własnych w dochodach ogółem, co świadczy o coraz mniejszej samodzielności finansowej gminy. **Zahamować i odwrócić tę niekorzystną tendencję może powstawanie nowych podmiotów gospodarczych oraz zahamowanie zjawiska migracji, co zwiększy wpływy do budżetu z podatku od osób fizycznych i prawnych.**

3. Obszar: UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE

- 1) Kryzys demograficzny w Gminie Wilkołaz jest coraz bardziej widoczny. O ile liczba mieszkańców nie zmniejsza się od kilku lat i saldo migracji jest na plusie, to przyrost naturalny jest od kilku lat ujemny. Ponadto struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, odznaczająca się malejącym odsetkiem ludzi młodych oraz bardzo wysokim odsetkiem ludzi starszych, wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Wzrasta więc liczba osób, które przekraczają potencjalny wiek zdolności do pracy, co w perspektywie długoterminowej będzie mieć niekorzystny wpływ na możliwości sektora gospodarczego. Potwierdza to również struktura społeczeństwa według płci i wieku, która przyjmuje postać piramidy regresywnej (zweżającej się ku dołowi), co świadczy o zmniejszającej się liczbie osób w młodszych rocznikach. O negatywnej perspektywie demograficznej w najbliższych latach świadczy również liczba uczniów w szkołach podstawowych. W ostatnich latach liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjum szybko maleje. Niewielka i zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży w wieku szkolnym jest konsekwencją coraz niższej dzietności – pozwala zakładać dalsze pogarszanie się struktury ludności. **W kontekście przeciwdziałania kryzysowi demograficznemu i rozwoju zasobów ludzkich Gminy Wilkołaz należy podjąć szereg działań ukierunkowanych na zahamowanie emigracji z terenu gminy oraz wzrost atrakcyjności do zamieszkania. Zarówno niekorzystne saldo migracji, jak i niski poziom przyrostu naturalnego warunkowane są szeroko rozumianą sytuacją gospodarczą oraz podażą na rynku pracy. Stymulowanie rozwoju gospodarczego oraz podnoszenie jakości życia osób zamieszkujących obszar gminy są więc priorytetowymi kierunkami rozwoju dla Gminy Wilkołaz. W tym celu należy podjąć szereg skoordynowanych działań, m.in. tworzenie atrakcyjnych warunków do osiedlania się, tworzenie możliwości i zachęt dla osób zakładających działalność gospodarczą, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych (w tym np. do miejsc w przedszkolach, do wysokiej jakości edukacji i opieki zdrowotnej) oraz kształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej.**
- 2) Niekorzystnym zjawiskiem na obszarze Gminy Wilkołaz jest niewielka liczba działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Organizacje pozarządowe jako przejaw społeczeństwa obywatelskiego oraz jedna z form aktywności lokalnej odgrywają ważną rolę w umacnianiu więzi społecznych, wzmacnianiu władz lokalnych oraz zwiększaniu możliwości rozwoju społecznego obszaru. **Gmina Wilkołaz powinna tworzyć warunki do powstania, funkcjonowania i rozwoju organizacji społecznych.**

3) Gmina Wilkołaz posiada potencjał w postaci dobrzekształconych dzieci i młodzieży. Świadczą o tym wyniki z egzaminów w szkołach podstawowych i gimnazjum. Średnie wyniki egzaminów uczniów na obu szczeblach edukacji były wyższe w 2015 roku od średniej w powiecie krańskim, województwie lubelskim oraz w Polsce. **Gmina powinna wykorzystać i rozwijać ten cenny kapitał ludzki, zarówno dzieci i młodzieży, jak również starszych mieszkańców Gminy, poprzez dalsze podnoszenie poziomu edukacji, zwiększanie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie oraz zapewnianie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych.**

4. Obszar: UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

1) Gmina Wilkołaz charakteryzuje się nie wysokimi walorami środowiska naturalnego i kulturowego oraz niewielkim potencjałem turystycznym. Składa się na to niska lesistość, niewielka liczba obiektów mających szczególną wartość historyczną i kulturową oraz gospodarstw agroturystycznych mogących generować ruch turystyczny. **Chociaż turystyka nie jest obecnie znaczącą gałęzią gospodarczą Gminy Wilkołaz, to wzmocnienie jej rozwoju wpłynie pozytywnie na poprawę sytuacji gospodarczej Gminy. Gmina samodzielnie nie będzie generowała znaczącego ruchu turystycznego, dlatego ważne jest stworzenie w porozumieniu z gminami sąsiednimi rozpoznawalnego produktu turystycznego, wspólnej oferty turystycznej. Dodatkowo należy wspierać inicjatywy w zakresie organizowania imprez o charakterze kulturalnym i turystycznym.**

2) Gmina Wilkołaz posiada środowisko naturalne zasobne w źródła energii odnawialnej, w szczególności dotyczy to możliwości produkcji energii z biomasy rolniczej i odpadowej oraz energii słonecznej. Dlatego, też Gmina powinna zwiększyć wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, poprzez montaż systemów solarnych i fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i mieszkalnych (w tym systemy prosumenckie), budowę lamp hybrydowych oraz promocję wykorzystania alternatywnych źródeł energii.

3) Jednym z poważniejszych źródeł zanieczyszczenia środowiska terenów wiejskich obok środków ochrony roślin, ścieków komunalnych, wobec braku kanalizacji sanitarnej - jest emisja szkodliwych pyłów, dwutlenku węgla, dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla oraz benzo(a)pirenów do powietrza atmosferycznego - powstająca podczas spalania paliw stałych (czasami też śmieci) w piecach domowych i lokalnych kotłowniach, tzw. niska emisja. **Gmina ma wiele możliwości ograniczania niskiej emisji. Najważniejsze działania wpisujące się w politykę niskoemisyjną to termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, wymiana oświetlenia na energooszczędne (LED), modernizacja systemów grzewczych, montaż pomp ciepła, budowa infrastruktury rowerowej, czy zakup transportu niskoemisyjnego.**

Spis tabel

Tabela 1.	Wykaz miejscowości i sołectw na terenie Gminy Wilkołaz
Tabela 2.	Struktura użytkowania gruntów w Gminie Wilkołaz w 2014 roku [w ha]
Tabela 3.	Drogi gminne zlokalizowane na terenie Gminy Wilkołaz
Tabela 4.	Drogi powiatowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz
Tabela 5.	Drogi krajowe przebiegające przez teren Gminy Wilkołaz
Tabela 6.	Stan ilościowy dróg gminnych, zakładowych i rolniczych
Tabela 7.	Charakterystyka zasobów mieszkalnych Gminy Wilkołaz
Tabela 8.	Struktura wiekowa mieszkań
Tabela 9.	Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca Gminy [kg]
Tabela 10.	Charakterystyka infrastruktury wodociągowej
Tabela 11.	Charakterystyka infrastruktury gazowniczej
Tabela 12.	Wykaz znaczących podmiotów gospodarczych w Gminie Wilkołaz
Tabela 13.	Podmioty w Gminie Wilkołaz według sektorów własnościowych
Tabela 14.	Użytkowanie gruntów w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)
Tabela 15.	Charakterystyka gospodarstw rolnych w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)
Tabela 16.	Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych (stan na 2010 r.)
Tabela 17.	Powierzchnia zasiewów upraw zbóż w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)
Tabela 18.	Zwierzęta gospodarskie w Gminie Wilkołaz (stan na 2010 r.)
Tabela 19.	Struktura bezrobocia w Gminie Wilkołaz w latach 2004-2014
Tabela 20.	Atrakcyjność inwestycyjna województwa lubelskiego w 2014 roku
Tabela 21.	Wykaz projektów zrealizowanych przez Gminę Wilkołaz w latach 2006-2015 przy udziale środków zewnętrznych
Tabela 22.	Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy Wilkołaz (stan na 2015 r.)
Tabela 23.	Charakterystyka szkół podstawowych z terenu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2013
Tabela 24.	Charakterystyka Zespołu Szkół w Wilkołazie (stan na 2015 r.)
Tabela 25.	Charakterystyka gimnazjum w latach 2005-2013
Tabela 26.	Charakterystyka Przedszkola Gminnego w Wilkołazie (stan na 2015 r.)
Tabela 27.	Charakterystyka Gminnej Biblioteki Publicznej w Wilkołazie
Tabela 28.	Rodziny objęte pomocą społeczną (zadania własne i zlecone) w latach 2005 – 2014
Tabela 29.	Udzielona pomoc społeczna w latach 2005 – 2014
Tabela 30.	Powody przyznawania pomocy społecznej w roku 2006, 2010 i 2014
Tabela 31.	Środki na odpłatność gminy za Domy Pomocy Społecznej w latach 2005 – 2014
Tabela 32.	Wykaz obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków
Tabela 33.	Ewidencja dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków
Tabela 34.	Charakterystyka surowców mineralnych występujących na terenie Gminy Wilkołaz
Tabela 35.	Grunty orne wg klas bonitacyjnych
Tabela 36.	Pomniki przyrody na terenie Gminy Wilkołaz

Spis wykresów

Wykres 1.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²
Wykres 2.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 3.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 4.	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014
Wykres 5.	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 6.	Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 7.	Podmioty gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 8.	Podmioty gospodarcze wg klasyfikacji PKD 2007
Wykres 9.	Struktura klasowa gleb w Gminie Wilkołaz (stan 2010 r.)
Wykres 10.	Liczba gospodarstw rolnych pod względem liczby (stan 2010 r.)
Wykres 11.	Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 12.	Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 13.	Dochody i wydatki ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014
Wykres 14.	Dochody budżetu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 15.	Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 16.	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 17.	Dochody i wydatki ogółem z budżetu Gminy Wilkołaz na 1 mieszkańca w latach 2005-2014
Wykres 18.	Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 19.	Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 20.	Struktura dochodów ogółem budżetu Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014
Wykres 21.	Struktura wydatków budżetu Gminy Wilkołaz według działów w 2014 r.
Wykres 22.	Struktura wydatków budżetu Gminy Wilkołaz według działów w latach 2008-2014
Wykres 23.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w województwie lubelskim i powiecie kraśnickim w roku 2008 i 2013
Wykres 24.	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014
Wykres 25.	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 26.	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2009–2014
Wykres 27.	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 28.	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014

Wykres 29.	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 30.	Liczba mieszkańców Gminy Wilkołaz w latach 2005-2014
Wykres 31.	Prognoza ludności w województwie lubelskim do 2050 roku (wg danych z 2014 roku)
Wykres 32.	Prognoza ludności w powiecie kraśnickim do 2050 roku (wg danych z 2014 roku)
Wykres 33.	Przyrost naturalny w Gminie Wilkołaz w latach 2005-2014
Wykres 34.	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 35.	Saldo migracji w Gminie Wilkołaz w latach 2005-2014
Wykres 36.	Saldo migracji na pobyt stały na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 37.	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 38.	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 39.	Piramida wieku mieszkańców Gminy Wilkołaz w 2014 r.
Wykres 40.	Liczba uczniów w szkołach podstawowych oraz gimnazjum w latach 2005-2013
Wykres 41.	Liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 42.	Liczba dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2005-2014
Wykres 43.	Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz
Wykres 44.	Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 uczniów szkół podstawowych w gminach powiatu kraśnickiego w 2013 roku
Wykres 45.	Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 szkół podstawowych w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz (max liczba punktów 40)
Wykres 46.	Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - część humanistyczna - język polski
Wykres 47.	Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - matematyczno-przyrodnicza - przedmioty przyrodnicze
Wykres 48.	Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - matematyczno-przyrodnicza - przedmioty przyrodnicze
Wykres 49.	Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w gminach powiatu kraśnickiego w 2015 roku - język angielski (poziom rozszerzony)
Wykres 50.	Porady podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2005-2014
Wykres 51.	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w Gminie Wilkołaz w latach 2005–2014
Wykres 52.	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa lubelskiego, powiatu kraśnickiego i Gminy Wilkołaz

Spis map

Mapa 1.	Położenie geograficzne Gminy Wilkołaz
Mapa 2.	Układ dróg i ścieżek dydaktycznych na terenie Gminy Wilkołaz